

Estlands-nytt

Utgitt av Norsk-estisk forening

Dystert 60-års minne:

Estlands skjebnetime

Av Jostein Langmyr

For seksti år siden ble Estlands skjebne avgjort for et halvt århundre framover. I alle debatter om landets historie på 1900-tallet dukker alltid det evige spørsmålet opp: Enn om Estland hadde gjort som Finland og satt seg til motverge?

Estlands-nytt nr. 3-4, 1999 rapporterte om debatten som oppstod omkring president Konstantin Päts og hans rolle i kjølvannet av en artikkelserie i avisa Postimees. Den var skrevet av historikeren **Magnus Ilmjärv** som fortsatt holder jernet og Päts varme. Han forsøker ikke så mye å spekulere i hvordan det ville gått, men går heller inn for å klargjøre bakgrunnen og forutsetningene for de beslut-

(Fortsetter på side 4)

Estlands-nytt

Allment tidsskrift for Estlands-interesserte

Utgiver: Norsk-estisk forening

Redaksjon:

Turid Farbregd

Granvågen 14 A 36

FIN - 00270 Helsingfors

Tlf.: +358-94771488

e-post: turid.farbregd@kolumbus.fi

Ivar Otto Iversen

Vevelstadåsen 20

1405 Langhus

Tlf.: 64 86 27 30

Redigering/layout av dette nr.:

Else-Jannike Johansen

Vækerø terr. 10 B

0282 Oslo

Tlf.: 22 50 63 86

Redaksjonen avsluttet 19.05.2000.

Stoff til neste nummer må være
redaksjonen i hende senest 15.09.2000.

Annonsepriser:

1/1 side kr. 1.200,-

1/2 side kr. 600,-

1/4 side kr. 400,-

Bildet på forsiden:

*Med 100000 sovjet-soldater i ryggen
beordret de nye makthaverne et «valg»
i Estland, og det nye parlamentet møttes
i juli 1940 flankert av sovjetiske mili-
tære under bilder av Lenin og Stalin. 6.
august ble Estland innlemmet i Sovjet-
unionen.*

Av innholdet

Den første ambassadøren	6
Intervju med Asko Künnap	10
Elena Jacobson: Minner fra Estland	12
Folketeljing	17
Årets Estlandsvenn	19
Finsk statsbesøk	22
Reformisten Mart Laar	26
Integrasjon	28
Songfestivalen	30
Kultur	32
Torkil Baden: Arvo Pärt	33
Årsmøtereferat Norsk-estisk forening	41
Løsning kryssord	44
Ny kryssord	46

Frå redaksjonen

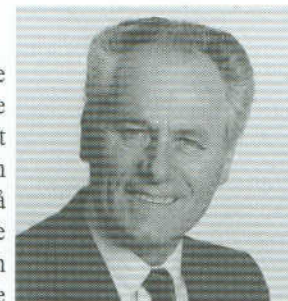
Foreningen har hatt årsmøte og holdt valg. Det nye styret hiver seg på oppgavene med stor glød. Vi håper derfor at medlemmene også girer om. Fra styret kommer initiativ til nytt medlemsmøte der en blant annet treffer "likesinnede", samler kunnskap om Estland og legger strategier Andre foreninger har gjennom året gjort en strålende innsats. I dette nummeret tar vi inn årsmøtereferatet fra Estlandsforeningen Midt-Norge. Så roper vi hurra for trønderne og "Årets estlandsvenn" Ann-Elin Slettahjell. De viser et aktivitet-snivå som er noe for oss alle sammen å strekke oss etter. Forsida av Estlands-nytt har ofte brakt nøytrale bilder av flotte byggverk. Denne gangen gir den et gløtt inn i den brutale virkeligheten fra estisk historie. Forside eller ikke ? redaksjonen ønsker i det hele tatt å motta mer bildemateriale fra leserne, gjerne fra private album ? interessante bilder, grusomme bilder, typiske bilder, morsomme bilder. Send materialet til Else-Jannike Johansen i redaksjonen. Hun garanterer at alt blir returnert til eierne etter bruk.

Fra lederen i Norsk-estisk forening

Kjære leser!

Årsmøtet i Norsk-estisk forening er over, og det nye styret har startet sitt arbeide. Takk til dere som stilte opp på årsmøtet, det er stimulerende å samles om et felles interesseområde. Innslaget fra prisvinneren "Årets Estlandsvenn" synes jeg var et høydepunkt på kvelden, og det viser at det er mulig å nå flotte resultater. Videre en takk til de som har gjort en innsats og nå går ut av styret. Stikkordet for det nye styret er at vi skal sette team-arbeid i høysete. Dere vil derfor finne navn og adresse på hele styret i bladet. Det er også satt opp en grov arbeidsfordeling. Men team-arbeidet må ikke slutte med styret. Det nye styret ønsker å ha med alle sammen. Dere går sikkert med ideer om at noe kan gjøres til beste for vår forening. Få disse ideene frem, enten ved å ta kontakt med styret, eller gjør noe i det miljøet du selv er i. Tenk hvor mye sterkere vi ville bli bare om vi satte oss et enkelt mål sammen "Alle medlemmer skaffer minst ett nytt medlem". Vi har notert oss fra årsmøtet at det er ønskelig med større aktivitet, blant annet å få til medlemsmøte. Styret vil legge sterk vekt på å følge opp årsmøtets signaler. Estlands-nytt er selve bærebjelken i foreningen, og jeg må tilkjenne min store beundring og respekt for det arbeid som Turid Farbregd og Else-Jannike Johansen utfører på dette området. Tanker omkring bladet er at vi må få større spredning på det, og det vil bli arbeidet med annonser, og vi må nytte det i alt vårt arbeid. Samfunnsutviklingen i Estland går fremover og derfor blir det også en utfordring for oss å finne nye arbeidsoppgaver. Arbeidsoppgaver som er i pakt med utviklingen, og gjerne noen som ligger i forkant av de utviklingstrekkene som råder. Med disse ønskene om innsats fra flest mulig, og styrets arbeidsmål tar vi fatt på det nye arbeidsåret fulle av optimisme.

Martin Killi.

(Fortsatt fra side 1)
ningene som ble tatt.

Utenriksministrene Ribbentrop fra Nazi-Tyskland og Molotov fra Sovjet sluttet 23. august 1939 en pakt i Moskva. I Estland blir den kalt Molotov-Ribbentrop-pakten, i Norge går den under navnet Hitler-Stalin-pakten. Her ble Europa delt i interesserfærer som i et hemmelig tilleggskdokument var nærmere definert slik at Finland og de baltiske randstatene ble lagt til Sovjets interesseområde.

Ifølge Ilmjärv hadde Estlands militære etterretning fått pålitelig kunnskap om innholdet av tilleggskdokumentet allerede tre dager seinere. Innen utgangen av august hadde Estland brakt på det rene at det ikke ville være noen hjelp å få fra Tyskland.

Tysklands innmarsj i Polen 1. september var begynnelsen på verdenskrigen. Store sovjetiske troppekonsentrasjoner ble plassert ved grensene til Estland og Latvia, men Estland reagerte ikke på noen som helst måte.

Da den polske U-båten Orzeli flyktet fra havna i Tallinn, fikk den sovjetiske flåten et påskudd til å trenge inn i estisk territorialfarvann. Ifølge Ilmjärv fulgte heller ikke nå noen protest fra den estiske regjeringen. Utenlandske aviser som uttrykte forundring over dette fikk "portforbud". De fikk ikke tas med inn i landet "av hensyn til statens sikkerhet".

Sovjet hadde ikke engang enda rukket å forlange militære baser i Estland da regjeringen skyndte seg med å tilby slike, forteller Ilmjärv.

På regjeringsmøtet 20. september 1939 ble det vedtatt å knytte handelsavtale med Sovjet, og utenriksminister

Karl Selter fikk fullmakt til å undertegne den. Han søkte audiens i Moskva, og den ble innvilget. Før avreisen til Moskva skal han etter det Ilmjärv opplyser, ha latt skinne gjennom at "som sovjetisk protektorat kan Estland oppnå en posisjon som i manges øyne er misunnelsesverdig".

Resultatet av Selters besøk var en "vennskaps- og samarbeidsavtale" som omfattet avståing av baser til Sovjet. Estlands skjebne var beseglet.

Til tross for iherdig graving i arkivene i Moskva har ikke Ilmjärv kommet over noe notat fra sovjetisk side om forhandlingene. Selter selv har sagt at det ble klart på tre minutter at ingenting kunne gjøres.

Ilmjärv hevder at den politiske elitens handlemåte klart indikerer at kapitulasjonen var vedtatt allerede på forhånd. Sovjets mobilisering resulterte ikke i noen tilsvarende aktivitet i Estland. Det ble ikke innhentet moralsk støtte noe sted, ikke engang fra de nærmeste naboene, Finland og Latvia. Naboene hørte ikke noe om baseavtalen før den allerede var underskrevet. Flere politikere og diplomater i Estland så hvilken vei det bar. President Konstantin Päts ble anbefalt å ta statskassa og de politiske lederne med seg til utlandet og danne en eksilregjering, men eliten så ingen grunn til å foreta seg noe slikt.

De sensurerte massemediene i Estland pyntet på situasjonen og det ble ikke utstøtt noen internasjonale nødrops. Da Sovjet annekterte Estland 16. juni 1940, kunne den estiske regjeringen ha skreket om hjelp en ukes tid, f.eks. gjennom radioen, men det ble ikke gjort. Så kom stillheten.

Ilmjärvs undersøkelser i Moskva-arkivene har brakt for dagen stygge historier om president Päts, han som tradisjonelt var betraktet som et slags nasjonal martyr. Da vestmaktene i 1920-åra boikottet gullet som bolsjevikene hadde stjålet fra tsarens regjering, var nettopp banken der Päts var sjef, den som vekslet gullet om til vestlig valuta.

I 1930-åra mottok Päts i flere år en gasje på nivå med ambassadørlønn fra Sovjet for den hjelpa han gav i form av "økonomiske konsultasjoner". Ilmjärv

land i alle fall ville knuse Sovjet, at kapitulasjonen er en forbigående situasjon?

Ilmjärv gjør ikke noe forsøk på å svare på slike spørsmål, men konstaterer i stedet at "Estland falt på grunn av manglende indrepolitisk demokrati og sensurerte massemedier".

Folket oppfattet ikke situasjonen for det ble lastet i kuvogner og fraktet til Sibir. En litt fantastisk plan skal ha gått ut på å flytte hele folket til Sibir. Nå etterpå kan vi kanskje tillate oss å kalle det en

Massedeportasjon den 14. juni 1941. Kuvogner ble benyttet til transporten. 30 mennesker pr. vogn.

siterer gjerne et utsagn av Päts der han overfor en sovjetdiomat hadde forsikret at han "hvis morsmål er russisk, religionen ortodoks og utdannelsen fra Petersburg, aldri vil kunne aktivisere seg mot russerne".

Forsikret Päts sin nærmeste krets om at han var i stand til å mestre bolsjevikene? Ble det kalkulert med at Tysk-

"morsom" tanke, at Estland skulle ha ligget i Sibir. Da ville vi hatt atskillig lengre reise når vi skulle besøke våre estiske venner.

Bildene i denne artikkelen er hentet fra «Estlands historie - kort fortalt» av Vello Helk. Utgitt 1993 på Odense Universitetsforlag.

Den første ambassadøren

Foto og tekst av Turid Farbrege.

De diplomatiske forbindelsene mellom Norge og Estland er nå oppgradert fra estisk side. Republikken. Hittil har én og samme mann fungert som ambassadør til Danmark, Island og Norge, og da har han naturlig nok hatt residens i København. De siste åra har **Jüri Kahn** innehatt embetet. I Norge har forbindelsene vært ivarettatt av en charge d'affairs, først **Tiit Naber** og siden **Enno Turmen**. Nå etablerer Estland ambassade i Oslo med residerende ambassadør. Estlands første ambassadør til Norge heter **Peep Jahilo** (uttal lang e i førenamnet og tydeleg h i etternamnet: ja-hi-lå). Estlands-nytt var på plass og småintervjuet ham 7. mars, bare få dager etter ankomsten til Norge og to dager før han skulle overlevere sine akkreditiver til Hans majestet kong Harald. Vi fikk i denne omgang klarlagt en del fakta om ambassadørens bakgrunn og håper å komme tilbake med inntrykkene hans når han er blitt varm i trøya.

Peep Jahilo (1962) er født og oppvokst i Tallinn. Han ønsket å studere journalistikk ved universitetet i Tartu, men kom ikke inn ved det studiet og

valgte da estisk filologi i stedet. Etterpå var han journalist i Rapla, i avisa Ühistöö (dvs. Samarbeid, nå omdøpt til Nädaline). Så ble han lektor i Kohila med estisk språk og litteratur som unervisningsfag. Samtidig var han aktiv i ungdomsarbeidet.

I 1990 ble det mulig å søke inn til utenriksdepartementet. Det var den

gangen en ganske beskjeden arbeidsplass med bare 10-12 ansatte. Arbeidsstedet ble presidentslottet i Kadriorg, først under **Arnold Rüütel** og siden under **Lennart Meri**, til sammen tre år.

Så var Jahilo tilbake i departementet et par år som leder av baltisk avdeling.

Han var byråsjef under utenriksministrene **Jüri Luik** og **Raivo Sinijärv**. Sistnevnte ble Estlands ambassadør til Storbritannia og Jahilo fulgte etter dit for to år (1995-97) med tittelen charge d'affairs, det siste året med **Raul Mälik** som ambassadør og sjef.

Til Norge kommer Peep Jahilo etter en ny arbeidsøkt i utenriksdepartementet (1997-2000), nå som personalsjef.

Jahilo kom alene hit til landet, men når skoleåret tar slutt i Tallinn på forsommeren, ankommer kona Marika med de fire barna: Lilli (16), Sander (13) og de ett år gamle tvillingene Lisabet og Matilde.

Marika Jahilo studerte engelsk hovedfag ved universitetet i Tartu. For å komme til Norge og bo sammen med mann og barn går hun fra stillingen som markedssjef i Schibsteds datterselskap Eesti Media.

Republikken Estlands ambassade holder til i et koselig lite murhus i Oscarsgate 26. For en familie på seks blir det trangt i den lille leiligheten i andre etasje. Flytteforberedelsene er derfor i gang. Det blir ambassaden som flytter til Parkveien 51 A, og ambassadøren som sitter igjen i Oscarsgate.

Jahilo har forberedt seg for diplomatarbeidet blant annet ved å ta kurs i norsk. Der hadde han **Hille Lepp** som kyndig lærer. Hun har selv studert norsk i Tartu og Oslo og er en av forfatterne til den estiske lommeordboka som Kunnskapsforlaget gav ut i høst.

Den nye ambassadøren er ivrig etter å ta fatt på oppgavene og ser fram til et godt samarbeid med Norsk-estisk forening og andre som arbeider for Estlands sak.

Estisk seier i Sibelius-konkurransen

En av verdens mest krevende konkurranser for unge kapellmestere bærer navnet til Finlands store komponist, Jean Sibelius. Konkurransen ble i år arrangert for andre gang, og alle eksperter var imponert av det høye nivået. Etter omfattende utslinger stod det igjen 24 kapellmestere som gikk gjennom mellomheatene. Av de fire som nådde finalen var det to japanere – Yasuo Shinozaki (32) og Kiyotaka Teraoka (27), en svenske – Stefan Solyom (21), og esteren **Olari Elts** (29).

Den avsluttende konkurransen ble holdt 18. mai og gikk ut på å dirigere en symfoni av Sibelius. Elts hadde valgt symfoni nummer 1, mens de tre andre finalistene alle hadde valgt nummer 2.

Elts er kunstnerisk leder for det estiske ensemblet Nyyd, men blir kanskje ikke værende der så lenge. Etter seieren vrimlet agentene rundt ham og han fikk tilbud om å gjestedirigere Londonfilharmonikerne, Los Angeles-filharmonikerne, Birmingham by-orkester, Barcelona symfoniorkester og Helsingfors byorkester. I tillegg har Finlands radioorkester tilbudt ham fire arbeidsperioder. (JV)

Ambassadørskifte i Tallinn

Nøyaktig tidspunkt er ikke offentliggjort, men ambassadør **Kai Olaf Lie** som tiltrådte stillingen som Norges ambassadør til Estland i november 1996, skal slutte. Etterfølgeren er utpekt, det blir **Per Kristian Pedersen** (56). (TF)

Kort sagt

11 760 estarar leverte i år elektronisk sjølvmelding.

Estisk politi, som mellom anna skal hindra ulovleg kopiering av dataprogram, nyttar sjølv bortimot 44 % ulovleg programvare.

Av alle estarar i alderen 15-74 år nyttar 26 % internett. Det er ein auke på 10 % på eitt år.

100

Av dei 75 estarane som har passert 100 år, er berre seks menn. Etter at Anna Jürnase frå Tartu døyde i slutten av mars 108 år og 76 dagar gammal, overtok Alviine Rohtla i Viljandi (107 år) posisjonen som den eldste.

Presten Jüri Pallo i Kanepi kyrkje vart av Satan ført i så stor freisting 1995 at han selde halvparten av kyrkjejorda (som før salet var på 44,4 hektar) og reiste til Amerika der han kjøpte seg ein Plymouth med skinnsete.

10

Ti år gamle Silver Parts er den hittil yngste som har fått ein estisk orden. Han fekk ei utmerking 23. februar for handlekraftig innsats då han redda granneguten ut av huset som hadde teke fyr.

På grunn av ekteskap med estiske statsborgarar fekk 321 personar opphaldsløyve i Estland i fjor.

Ein stor del av lønsmottakarane i Estland får heile eller delar av lønna utbetalt svart. Årleg taper staten på den måten EEK 500 millionar i form av tapte skattar og avgifter.

Eit vognsett med 28 800 liter smuglarbrennevin blei oppdaga i Narva i april. Det er eit problem ikkje berre for helsa, men også for statskassa, at det blir selt så mykje ulovleg innførte alkoholvarer – kanskje 50 % av den totale mengda er ulovleg.

I fjor vert 276 unge menn sende heim frå rekruttskulen fordi dei ikkje hadde helse til å gjennomføra verneplikta.

Den Schibstedeide avisa Postimees holder førsteplassen. Opplaget lå i mars gjennomsnittlig på 60 200. Tendensen er stigende. Av dagsaviser kom Eesti päevaleht nærmest med 41 400.

Bystyret i Tallinn har planar om å tilsetja vektarar ved alle skulane. Oppgåva deira blir å hindra narkotikasal til elevane og narkotikabruk blant elevane.

Trafikken blir gradvis tryggare, melde Eesti päevaleht 25.4. På ei anna side i same avisa var det opprekna med namn og alder dei 31 bilførarane som dagen før var tekne med promille i Tallinn.

Reiselivskveld

Medlemsmøte i Norsk-estisk forening

Fylkestingsalen,
Akershus Fylkeskommune,
Galleri Oslo, Schweigaardsgate 4-6.

«Estland som reisemål»

Onsdag 7 juni kl.19.00

Både medlemmer og ikke-medlemmer
er

HJERTELIG VELKOMMEN !

Asko Künnap – ung estisk kunstnar

Du kan godt ha møtt Asko Künnap på gata i Oslo vårvinteren 1991. Han var nokre veker elev på Oslo Kunst- og handverksskole med stipend frå Norsk-estisk kulturlag, budde på Sagene i ei leilegheit han hadde fått låna og gjekk til fots til skulen i Ullevålsveien. – Ofte kjennest det som eg i Oslo lærde meir enn dei to følgjande åra til saman, fortel han til Estlands-nytt.

Asko Künnap er fødd i Tartu 1971. I barndommen budde han nokre år i Helsingfors der faren underviste i estisk ved det finske hovuduniversitetet. Alt i gymnastida i Tartu sette Asko dei første spora etter seg i ymse landsdekkjande publikasjonar som Noorus og Vikerkaar. Så begynte han på designlina

ved Kunstakademiet i Tallinn der han med ymse avbrot – mellom anna Oslo-opphaldet – studerte i sju år. Samtidig redigerte han studentbladet Kunstiring (kunstsirkel), laga teikneseriar for Eesti Ekspress og tok oppdrag som illustratør og grafisk designar.

Estlands-nytt møtte Asko på ein kafé i Gamlebyen i Tallinn, ein av sommardagane landet opplevde i slutten av april. Gardinene vif-

tar slapt i dei vidopne funkisvindaugene. Asko sit der avslappa med espressokaffi, eit stort glas isvatn og ditto rødvinglas. Etter tur nippar han til alle tre. Ingenting å eta. Estarane et ikkje så mykje. Det store lokalet er fullt den tidlege kveldstimen, dei fleste gjestene er ca. 20-25 år, somme kanskje 30 eller jamvel over. Estlands-nytt ser på all den vakre, moderne ungdommen med storøygd og gråhåra undring og ei

kjensle av å kjenna sjølve det unge Estland på pulsen. Innimellom grip raske hender i handveska eller lomma etter ein kimande utolmodig mobiltelefon.

Asko er kunststarleg leiar for reklamefirmaet Zoom som ligg rett borti gata, sentralt i Gamlebyen. Heller ikkje hans

mobiltelefon får tid til å bli kald. Ein beskjed i aust og nokre kjappe ordrar i vest. Effektiv, moderne bedriftsleiing.

Med over 20 tilsette er det blitt trøgt etter kvart for Zoom-gjengen. Me ruslar rundt i byen. Asko peikar: Snart flytter dei over i større lokale der oppe i den bygningen der, heile øvste etasje, har dei tenkt seg. Me kjem inn på ein gardsplass, passerer ein å sjå til splitter ny bil, Bora Volkswagen. – Bilen min, kjem det med eit lite nikk frå Asko. Me kliv opp trappene til leilegheita som han deler med «jentevennen». Etter mønster av engelsk har han teke i bruk eit ord som får estiske språkrøktarar til å sjå rødt. Mellom fjerde og femte etasje legg Estlands-nytt merke til at den unge mannen blir andpusten. Truleg merkar han det sjølv òg, for han gjer eit nummer av at han er i så god form samanlikna med jamaldringane som røykjer.

Leiligheita er nyoppussa, tipp-topp moderne, frå altanen er det utsyn over gamle, men nytekte hus. Den dominerande fargen er rødbrun, teglstein eller overmalt blekk. Frå eitt av vindaugene kan ein sjå ein flik av Finskebukta nord for byen.

Han er komen høgt nò, guten som ein kald vinter vandra omkring i Oslo-gatene. Innimellom har han prøvd seg på mange ting, drive snigleoppdrett ved Peipsisjøen, medverka i piratfjernsynsstasjon, skrive marknadskritiske artiklar i pressa, osv.

Me er også innom «büroo», reklamekontoret. Arbeidsbord og ein skog av datamaskinar, ingen på jobb lenger, klokka er trass alt halv ni om kvelden. – Her er det viktigaste rommet, forklarar Asko og opnar døra til 6-8

kvadratmeter med eit rundt salongbord i midten og tre gammaldagse lenestolar omkring. – Her drøftar me dei nye idéane. Og desse «me» er han sjølv og dei to kameratane, som er sjefar for heile greia, alle tre så vidt tørre bak øyrene. Asko Künnap og Priit Isoki var grunnleggjarane i 1994. I 1995 kom Kaur Hanson inn i biletet og firmaet; han er økonomen i trekloveret.

Zoom har sett spor etter seg i mange samanhengar. – Får du ikkje samvitsplager når du lagar reklame for alle slag samfunns- og menneskeskadelege produkt? undrast Estlands-nytt. – Reklamen er brød og sirkus, meiner Asko. Den gir mogleik for forandring og nyskaping. Alle ting er ikkje like hyggelege. Men så tener me pengar og kan laga billeg eller gratis reklame for kulturevenement, freistar han å trøysta moralistiske norskar med.

Årene hans er fylte med kunst og kultur. «Jentevennen» er teaterdekoratør, så dei manglar ikkje felles interesser. Dei siste par åra har Asko hatt to separatutstillingar og eksponert grafiske arbeid. Etter ti års opphald har han igjen begynt å skriva. Med «skriving» meiner han skjønnlitterære tekster. Han ser ivrig fram til neste nummer av det litterære tidsskriftet Looming. Det vil innehalda ein del ferske dikt av unge Asko Künnap.

Så ringjer mobiltelefonen igjen. Asko er fyr og flamme. Han blir invitert til drøftingar med ein kjend popmusikar. Kunne han tenkja seg å skriva tekster til neste plate? Ja, det kan Asko tydelegvis, han gjer det faktisk meir enn gjerne. – Det er ei spennande tid me lever i. Fantastiske mogleikar! strålar han. (TF)

Minner fra Estland

Kåseri holdt på ESN's feiring av Estlands nasjonaldag 26. februar 2000.

Av Elena Jacobson.

Estland fyller 82 år som selvstendig stat. Dette er lite for en stat, men mye for et menneske. En skremmende tanke å ha levd nesten 100 år. Litt trøst er det jo at alle de tilstedeværende også er fra forrige århundre nå. Utsikten til å kunne skrive år 2000 var i ungdomsårene lite sannsynlig. Men det er skjedd og det til og med i Norge. Enda mindre sannsynlig.

24. februar i Estland ble feiret med militærparader. Dessverre falt dagen nesten alltid på den kaldeste dagen om vinteren, og vi syntes synd på de unge soldatene som måtte stå og fryse. I skolene ble det arrangert festmøter og holdt lange taler med stor patos. For skoleungdommen ble det ofte altfor langtekkelig. For oss var selvstendighet en selvfølge. Først mange år senere – da friheten var en drøm – gikk det opp for oss hvor viktig den var.

Jeg er født i Russland og kom til Estland i 1922 sammen med min mor som var blitt enke. I Russland hersket hungersnød og stor uorden. Vi var mange og ble kalt optanter, det vil si estere og andre baltere som i lange godstog fikk reise til sine respektive hjemland etter fredsavtalen. Hva det betydde, hadde jeg ingen forståelse for før mitt første møte med Estland som skjedde en mørk høstnatt. Toget vi kom med ble stoppet – alle skulle ut. Det brant flere bål i natten og fra store kjeler ble vi servert rykende varm fårekjøttssuppe.

Der og da ble Estland en realitet, og evigvarende kjærlighet ble vekket.

Etter flere midlertidige opphold hos mors søsken ble jeg plassert hos en tante i Jäneda, mens mor skulle etablere seg. Jeg lærte estisk i løpet av den vinteren og ble sendt til første klasse på skolen i Aegviidu. På den tiden var det ingen snørydding eller skolebusser. Jeg gikk 5 km hver vei til skolen. Ikke så greit med korte bein i snø som av og til var dyp. Noe hjelp fra en eldre fetter var ikke å få. Det var så flaut å gå med en jente på slep. Takk være min tante og hennes familie ble jeg knyttet til landet, naturen og dyrene, og jeg følte meg ofte mer hjemme på landet enn i Tallinn der vi kom til å bo noen år senere.

Jeg husker at det ble dyrket lin på gårdene, noe som medførte mye arbeid. Min kusine forarbeidet linet til ferdig garn, og vevde lintøy til lakener og grovere arbeidstøy. Man brukte pastlad (tæser) til utearbeidet. Det var enkle sko laget av skinn. De måtte ligge i bløt før vi kunne ta dem på. Min onkel laget dem selv.

Skolesystemet var utbygget – 6 år grunnskole, 3 år middel- eller handelsskole og 5 år gymnas. Det var pliktig skolegang i grunnskolen fra åttende leveår. Leksene begynte fra første klasse med forskjellige lærere for hvert fag. De ble tiltalt med fru, frøken og herr og etternavn. Helt fra starten av lærte vi å elske Estland og det estiske språket og ære vårt sini-must-valge (blått-svart-hvite) flagg. I byene hadde elevene uni-former – hver skole hadde sin egen farge for kjolene til jentene – og tilsvarende

luer, med svarte forklær og hvite krager. Guttene hadde like luer. Det var streng orden. Vi jenter hadde ikke lov å ha pynt i ørene, ikke ringer, ikke høye hæler eller permanent. Etter klokken ti om kvelden var det bare lov å være ute i følge med en voksen. For ikke å snakke om røyking! Som dere kan tenke, fantes

videregående. I humanitærgymnasiet ble det også undervist i fransk og latin. Det bodde mange tyskere, russere og en del jøder i Tallinn og andre større byer. De hadde kulturautonomi, det vil si julturelt selvstyre, noe som betydde at de hadde sine egne skoler, der det ble undervist i morsmålet deres, egne kirker, synagoger

Skoleforestilling i Estonia Konsertsal 1933. Kubu Gymnas 7. klasse med bare jenter. Stykket het «Forbannet gård». Elena er gubben bakerst i midten.

det utveier, som for eksempel fyrrommene i skolens kjeller. Fra gymnasiet ble vi tiltalt med De og etternavn. Russefeiring som i Norge hadde vi ikke, vi måtte pent vente til vi fikk eksamenspapirene for artium. Da kunne vi slippe gleden løs i beskjedne former. Bare en gang husker jeg, at guttene fra real-skolen leide alle bybud med kjerrer og lot seg kjøre gjennom gatene i Tallinn. Klassen min tok en heisatur til Viljandi.

Det ble lagt vekt på god utdanning, språk var meget viktig. Tysk fra grunnskolen 3. klasse, og engelsk fra

og teater. Alle måtte få undervisning i landets språk, og var estiske borgere. Utenom de russiske skolene ble det undervist i russisk på frivillig basis i noen av skolene. Man måtte kunne de tre lokale språkene, dvs. estisk, tysk og russisk, når man søkte jobb i det offentlige. Men det var også et minus ved utdanning – det ble overflod av ungdom med utdanning på mellomtrinnet, dvs. med gymnasium, og arbeidsløshet for dem. De var for gode til manuelt arbeide eller til å gå hjem til gården, men ikke gode nok for yrker som krevde høyere

utdannelse. Det var en del frustrasjon blant ungdommen og vanskelig å få arbeid. Jeg var heldig og ble ansatt i en forretning i likhet med Norges Narvesen. Det var lange arbeidsdager – fra klokken åtte om morgenen til åtte om kvelden på hverdager, og dessuten søndag formiddag. Med én times middagspause. Som yngst og sist ansatt måtte jeg oftest gå på søndager for å ta imot aviser og blader. I en periode var sjefen vår, han som eide forretningen, – en gammel mann – syk og senge- liggende. Han ønsket "sine frøkner" som nattevakt i stedet for sykepleiere. Det betydde at vi måtte skifte på å være hos ham om natten. Vi gikk direkte fra jobben hjem til sjefen, stelte ham i løpet av natten, og var på jobb neste morgen. Det var tøft, men man beholdt jobben.

Vanlige fritidssysler var enten sportsklubb eller sangkor, eller begge deler for ungdom. Kurv- og volleyball var meget populære. Det ble arrangert skolemesterskap. Vi gikk på ski og skøyter og brukte spark som vi kalte soome kelk. (finsk kjelke) Det var til og med hoppbakke på Mustamäe. Skolene arrangerte dansekurs med lærere til stede. Man hadde ikke så god råd – så leketøy for småbarn måtte man improvisere selv. Dokker for jenter ble ofte laget av tøylapper. Det var enkelt for barn på landet. Vi fisket og badet i bekker og vann.

Vi hoppet paradiset, laget gårdsbruk – småstein dannet gjerder, eikenøtter var gode å ha som hoder og kropper på folk, grankongler til dyr. Strå ble stukket inn til armer og ben, groblad ble til kjoler – og leken var i gang. Vi laget også bål og stekte poteter i asken. Om våren var det

om å gjøre å kaste strømper og sko så tidlig som mulig og løpe barbeint. Resultatet var sprukket hud på føtter og legger og mye vondt – «Kurenaerid», kaltes det. Om kvelden måtte man smøre sårene med rømme, og tåle skjenn. Men vi måtte også delta i arbeidet, ikke bare leke. Noen gjetet kyr, alle deltok i høyonna. Jeg husker ennå de endeløse turnipsrader som måtte lukes. Bybarna hadde sine sysler. Man samlet bilder av filmstjerner fra sigarettesker og lekte divaer med dem. På landet hadde vi trær å klatre i, men foretaksomme barn fant alltid noe å klatre opp i eller på også i byene. Blå flekker, opprevne knær og klær var dagligdags. I den tiden visste man ikke at det var farlig for barn å falle og slå seg av og til.

Som alle vet har esterne alltid vært glade i sang og musikk, så å si i alle byer og landsbyer fantes sangkor, janitsjarorkester og ofte en teatergruppe. Hele folket hadde samlet penger til et nasjonalt teater «Estonia» i hovedstaden Tallinn, og det ble åpnet allerede i 1913. Der ble det spilt drama, opera, operetter og vist ballett. I Tallinn fantes det to teatre til: Dramateateret og «Töölisteater». I Dramateateret ble det bare spilt skuespill og teateret ble besøkt av tyskere og russere bosatt i Tallinn. «Töölisteater» – eller Arbeiderteateret – viste mere folkelige skuespill og sangspill. Billettprisene var lave og overkommelige for de fleste. Det var ofte skoleforestillinger. I Estonia var det også en fin konsertsal, der det kom mange internasjonale kunstnere for å opptre. Utenom Tallinn hadde også Tartu, Pärnu, Viljandi og andre større byer sine meget gode teatre. Dessverre ble Estonia bombet den 9.

mars 1944. Forestillingen den kvelden var balletten «Kratt» (dvs. dragardokke). "Kratt" lager man selv av en sopelime. Man må gå tre torsdagskvelder til et vegkryss – gi djevelen tre dråper blod og får til gjengjeld sjel i kratten. Kratten blir

Nyttårsball i Estonia hvor «Politruk» (partiaktivist) satt i salen med filtstøvler.

så sendt til å stjele penger, korn eller annet gods til sin herre. Hvis kratten ikke har noen oppgaver eller blir fornærmet, hevner den seg. I Estonias oppsetting hendte det noe rart. Første torsdagen vrikket primaballerinaen ankelen, den andre torsdagen hendte det også noe

ubehagelig, og tredje torsdag ble hele teateret bombet helt ut.

Jeg går ut fra at alle kjenner til Laulupidu, eller Sangfesten. Jeg har vært der med mitt kor – TKMÜ. Vi øvde som alle andre kor intenst i flere år og deltok med lyst og glød. Man ble så patriotisk ved en slik demonstrasjon av fedrelandskjærighet og nasjonalt samhold.

Noen av de beste minnene har jeg fra julen. Julen ble feiret med kirkebesøk, juletre og nisse med gaver. Jeg husker godt mine første forniklede skøyter. Maten julekvelden var ribbe, blodpølse og surkål med vodka og øl til. På landet brygget man stort sett øl selv. Som et kuriosum må jeg si at min onkel, som var avholdsmann, laget det beste ølet i omegnen. Jeg husker også at han var i stallen og ga hesten brød julekvelden. Julen varte i tre dager. Første dag var stille med familien, andre dagen gikk man på besøk eller fikk gjester. Tredje dagen var mer lystig med fest og ball. Å gå fem kilometer til nærmeste festlokale var en bagatell for oss.

Jeg reiste alltid til min tante på landet. Togreisen til Aegviidu tok flere timer. Lokomotivet ble fyrt med oljeskifer og man ble passe svart i ansiktet og på hendene.

Jeg husker spesielt en jul. Vi hadde vært i kirken og kjørt hjem med hest og

slede. Det snødde stille, skogen sto som vegg på begge sider av veien. Vi kjørte langsomt og nøy stemningen. Etter hvert begynte vi å synge firstemmig – min kusine, to fettere og jeg. Da oppdaget vi at ingen kjørte forbi, alle holdt farten og hørte på. Det var en lang rekke av sleder, bjellene ga en ekstra klang til sangen. Disney kunne ikke gjort det mer romantisk. En annen jul var trist. Jeg hadde i sommerens løp blitt venner med en grisunge. Da jeg kom tilbake i julen, var grisungen borte. Det ble ingen ribbe for meg denne julen. Det var alltid julefest på skolen med skuespill, diktlesing og sang. (Gammel mann og parykk).

Nyttår ble møtt enten i kirken for de eldre, eller med store festligheter. Nyttårsballet i Estonia var en begivenhet. Jeg husker spesielt det første nyttårsballet med sovjetrusserne til stede. Til vår store forbauselse og forlystelse så vi minst en russer sitte med filstøvler (valenki) i salen, og russiske damer i nattkjoler. Det var franske modeller som de mistok for ballkjoler.

Sankthans kom med midsommerfesten – med bål, gyng, dans og sang. Det ble ikke ordentlig mørkt på den tiden. Hvem husker ikke de lange lyse nettene med litt svermeri og nattergal-sang i Nelijärve-skogen?

Så ble det lenge å vente til julen. Skolebarna hadde i alle fall skoleferie eller klistreferie. I denne tiden ble vinduene ordnet til vinteren. Bomull ble lagt mellom ytre og indre vindu, og sprekken ble klistret over med papirstrimler.

I mellomkrigsårene var livet i Estland godt, skjønt ikke helt flust, men vi var optimister og så fremover. Med

første radio med krystallapparat og hodetelefon ble ny æra innledet. Mange amerikanske filmer viste oss hvordan livet var i den store verden. Vi følte at vi var med i utviklingen. Av store nyheter var et slagsmål i Riigikogu eller parlamentet – deretter ble uttrykket «tupitsat tegema» ofte brukt. Vi gledet oss veldig over Kristjan Palusalu som vant to gullmedaljer i bryting i Olympiaden i Berlin i 1936. Dessverre utviklet verden seg i gal retning. Vi ante at det kom en tid da vi ville bli overkjørt av stormaktene. Diskusjoner gikk i retning av hvem som ville være bedre, russere eller tyskere. De fleste mente at russere var dumme og lettere å forhandle med. Hvor feil kan man ta! Det fikk vi erfare. Vi fikk begge deler, men vi sa ikke takk. Jfr. Ole Brum.

Hvor lite og ukjent vårt elskede Estland var, opplevde vi etter flukten fra krigen. Det tok mange år og iherdige forsøk på å gjøre Estland kjent også i Norge. Men det er en annen historie.

Skogsbrørne fanga

Estlandsnytt nr. 3-4, 1999 fortalte om to brø, Aivar og Ülo Voitka, som hadde rømt til skogs for å sleppa straff for nokre mindre brotsverk. Sidan hadde dei halde til i skogen i 14 år og vart etter kvart folkelege heltar som eit slag Robin Hood-figurar.

Sist i februar var det snipp-snappsnute og eventyret ute for dei to. Politiet hadde kome på sporet og fanga rømlingane i heimen der det viste seg dei hadde halde til ein stor del av dei 14 åra. Livet i skogen hadde dei først og fremst røynt om sommaren. (TF)

Folketeljing

Estland gjennomførte 31.3–9.4. den første folketeljinga etter sovjetperioden. Dei første resultat vil bli offentliggjorde i juli. Formelt styrde statistisk sentralbyrå med prosjektet. Landet var for høvet delt i 165 teljedistrikt med ein leiar og nestleiar i kvar. Neste trinn i pyramiden var 1050 rett-leiarar som gav opplæring til dei 5400 personane som gjekk frå dør til dør. Avhengig av tilhøva i krinsen kunne lønna for jobben koma opp i maksimum 5060 EEK.

Arbeidet var førebudd i fem års tid og budsjettert med 160 millionar. Av dette var 49 millionar avsette til lønn. Elles var det innkjøpt 7000 dokumentmapper til samla pris 1,3 millionar og betalt 2,2 millioonar for trykking av spørjeskjema. På andre sida var det ikkje rekna med innkomer, endå om det var bestemt bøter for folk som nekta å svara på spørsmåla, og ein del bøter faktisk vart utskrivne.

Det vart gjort mykje for at folk skulle få ei positiv haldning til prosjekt-

et. Alle massemedium hadde informasjon om teljinga med understreking av at folk skulle la seg telja i eiga interesse. Styresmaktene må vita kor mange innbyggjarar det er, og kvar dei er, for å kunna planleggja og iverksetja allmenn-nyttige tiltak i samfunnet.

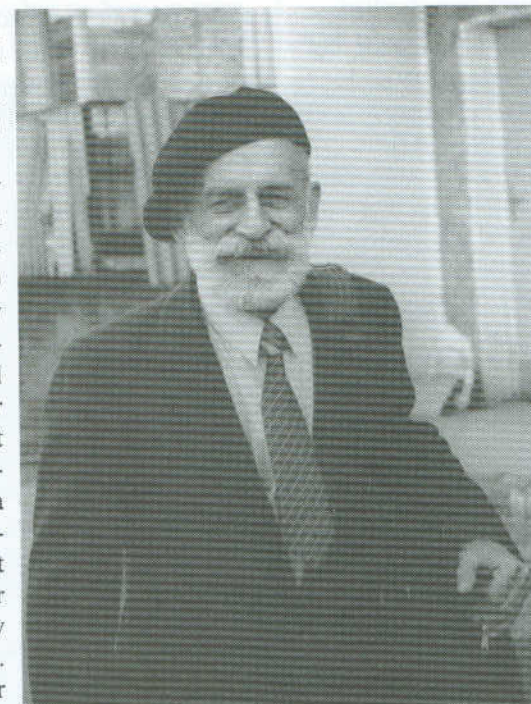
Noko av det folk ottast mest, var at kriminelle under dekke av å vera folketeljarar skulle koma seg inn i

heimane, eller få tak i opplysningane som vart innsamla.

Dokumentmappene måtte overvakast døgnet rundt. Det var strengt forbode f.eks. å leggja att mappa i bilen. Likevel vart ei mappe stolen frå bagasjerommet i ein bil. Tjuven hadde vore ute etter andre ting, så mappa med heile innhaldet intakt vart funnen ganske raskt.

Eit interessant spørsmål lydde:

Kvar var De natt til 31. mars i år? Det nedfelte seg direkte på papiret for dei som den natta var på veg ut av landet. Passasjerane på alle transportmiddel ut av Estland den natta, vart talde.

Folketeljaren Tõnu Lumet på veg til dagens dont.

For å få med alle skulle teljinga gjennomførast på søppelfyllingene også. I førevegen var det lovd tilleggs-godtgjering for den jobben. Bladet Luup for 17. april gav ein kort rapport frå søppelplassen i Pääsküla utanfor Tallinn der Enno Himberg hadde notert tilstanden.

Teljinga gjekk for seg om morgenen då klientellet sannsynligvis var klarast i toppen; om kvelden kunne dei vera for omtåka til å gjera greie for noko som helst.

Klientane var komne frå nærliggjande område der dei fleste hadde fast bustad. Ingen var eigenleg fastbuande på søppelfyllinga sjølv om nokre av dei om sommaren kanskje sette opp primitive telt og hytter. Bare nokre få kunne ikkje oppgi nærmare bustad. Teljaren rekna med at han bare fekk talt opp en liten del av dei personane som får heile eller den hovudsaklige utkoma frå denne søppelplassen.

Himberg fekk totalt tak i 49 personer, av desse var bare tre estarar, resten russarar, kviterussarar og ukrainarar, tolv var kvinner. Gjennomsnittsalderen var kring 40 år. Alle var spesialarbeidarar i den forstand at kvar og ein samla på avfall av ein bestemt sort. Dei fleste passa på når søppelbilane kom inn og tømde lasta. Då var varene ferskast, utvalet størst. Inntektsnivået låg på 50-100 kroner dagen. Ein mann hadde tent nok til å skaffa seg bil, vart det fortalt. Fleire meinte at regjeringa var ansvarleg for situasjonen deira – dei fekk ikkje arbeid!

Tuberkulosen har fått eit oppsving i Estland. Ein skjermbildebuss frå Kivimäe sjukehus var derfor på plass

ved søppeldeponiet, og godt halvparten av dei 49 gjekk med på å la lungene bli undersøkte.

Estlands-nytt snakka med pensjonisten Tõnu Lumet om opplæringa og det praktiske arbeidet. I tillegg til folk, skulle teljarane også kartleggja bustadene med adresse, eigartilhøve, flateinnhald osv. Lumet hadde fått tildelt eit område sentralt i Tallinn som omfatta ei kjempesvær blokk med fleire oppgangar, og elles mindre bustadhus. Kart var utlevert – i liten mælestav, men likevel det mest nøyaktige byplanleggarane hadde å by på. Lumet hadde sjølv forstørta opp kartet og fekk då plass til å gjera dei forandringane som fekk kartet til å samsvara med terrenget. Det viktigaste var at han teikna inn eit hus med fleire hushaldningar. Så no veit byplanleggarane at den tomte er oppteken.

Eitt av dei største problema var å få tak i folk, rett og slett koma inn i husa og oppgangane. Den normale framgangsmåten var å avtala dag og klokkeslett for møtet mellom teljaren og dei som skulle teljast. Om fotfolket etter fleire freistnader absolutt ikkje fekk folk i tale, kunne dei gjenstridige straffast med opp til 80 dagsbøter, som i pengar vil seia EEK 3680. For heile landet var det 30 personar (i Tallinn 4) som hadde fullmakt til å skriva ut slike bøter.

Same kor mykje teljarane la seg i selen, fann dei sannsynlegvis bare kring 1,4 millionar innbyggjarar. Det er monaleg færre enn dei 1,56 millionar som vart bokførde i 1989. Førebels resultat kan ein venta om tre månader, endeleg resultat i år 2002. Estiske sosiologar tykkjer det var for få spørsmål, så dei ser alt fram til ny teljing om ti år. (TF)

Årets Estlandsvenn

På årsmøtet i Norsk-estisk forening 9. mars ble for andre gang prisen «Årets estlandsvenn» utdelt. Vinneren i år, **Ann-Elin Winsnes Slettahjell**, var anbefalt av **Lehte Paalberg** i Romolslia, Trondheim som skrev en lang anbefaling og oppsummerte med følgende ord: «Ann-Elin er et strålende energisk menneske, Hun har et enormt pågangsmot, er alltid glad og vennlig og ordner opp. Hun er prestefrue, har tre barn, er sykepleier, lærer ved Kristelig videregående

turer. Så det største: Ann-Elin elsker Estland, ja, hun brenner for Estland.»

Prismottakeren var selv til stede i Oslo og fortalte inspirerende om arbeidet for Estland. Tilhørerne satt igjen med et sterkt inntrykk av at den største estlandsaktiviteten har sentrum i Midt-Norge. I den andre enden, det vil si i Estland, strekker aktiviteten seg til store deler av landet.

Estlands-nytt traff Ann-Elin Slettahjell i Tallinn 2. mai. Da var hun nettopp

kommet med toget fra Tapa sammen med **Bodil Dørdal** fra Skaun. De skulle overnatte i brødre-menighetens hus i Endla 68 før hjemreise til Trondheim med fly neste dag. Det var Ann-Elins reise nummer 26 til Esland. For Bodil var det sjette gangen. I Tapa hadde de ordnet med huskjøp og andre ting.

Ann-Elin Winsnes Slettahjell «Årets estlandsvenn» (Foto T.F.)

skole i Trøndelag (KVT), tar vakter der det trengs, underviser i Estland, blant annet i diakoni, underviser elever herfra i praksis i Estland, ordner Estlands-

En dugnadsgjeng fra Midt-Norge kommer med buss 26. mai for å pusse og ordne opp i huset som blant annet skal gi lokaler til et suppekjøkken.

Den lille byen Tapa med ca. 8000 innbyggere ligger ved jernbanen mellom Tallinn og Narva, 77 km fra Tallinn, 133 km fra Narva. Herfra går det også et spor sørover til Tartu 77 km borte. Sovjet anla en stor militærflyplass ved Tapa. Både jernbanen og den militære aktiviteten medvirket til å gi Tapa en sterk russisk farging. Etter at estisk selvstendighet ble gjenopprettet, har byen kjempet med mye arbeidsledighet og store sosiale problemer. Det er uten videre klart at den gir arbeidsmark for mye uegennyttig innsats utenfra.

Arbeidsmarkene har vært mange. Det begynte med Paide sjukehus i 1990. Ann-Elin organiserte hjelpesendinger dit og var selv over på besøk der første gangen i Estland i mars 1992. Der har og hjelperne hennes nå trukket seg ut; de hadde på en måte fullført det arbeidet de kunne gjøre, og var stolte vitner til at Paide i 1997 ble utropt til mønstersjukehus og fikk en pris av helseministeren.

Via Byneset menighet kom de i kontakt med menighet og sjukehus i Tõrva, helt sør i landet. Virksomheten gav nyttige erfaringer, men kontakten med sjukehuset der varte bare et år før de norske trakk seg ut etter mye prøving og feiling. Samarbeidet var etter Ann-Elins oppfatning for dårlig forberedt fra begge sider. I Narva har det derimot gått bra, der er alt kommet inn i faste former blant annet med regelmessig elevutveksling.

Ann-Elin kom tilbake fra Amerika da hun fikk i oppgave av KVT å organisere den internasjonale biten av skoleaktiviteten som den nye mønsterplanen krever. – Skolen kunne reist på tur, som mange gjør, men vi har praksis.

KVT har eksistert i tjue år. Det er en privatskole med 460 elever. Diakoni blir undervist som valgfag. – Det skal være en valgfri praksis som kan tas i utlandet, og vi har internasjonal diakoni på skolen. Så kom kontakten med Narva i stand. Elever fra KVT er over for tre ukers praksis. Gruppene er av varierende størrelse, fra 7-8 opp til 12, to grupper hvert år.

Estlandsforeningen Midt-Norge ble født av et behov. Det var lettere for aktivistene å operere under et samlende skilt og lettere for bevilgende myndigheter å forholde seg til en organisasjon enn til privatpersoner. Så ble foreningen stiftet 1. januar 1998. Det blir arrangert loppemarkeder, basarer, innsamlinger osv. Det går ti trailerlass i året til Estland med mat og utstyr. Sekretæren sender ut medlemspost tre ganger for året og folk strømmer til. På siste årsmøte i februar i år var det hundre personer til stede.

Medlemskontingenten er 100 kroner året, kan det være nok til å finansiere all aktiviteten? Regnskapen balanserte med 198 000. – Vi får støtte fra UD, 25 %, men den delen går stadig nedover. Fylkeskommunen har støttet med to tredeler hvert år. Fylkesordfører Arnt Frøseth (sp.) har vist stor forståelse. Lederen av helse- og sosialutvalget i fylket, Olav Huseby, er gift med ei dame fra Tallinn og ser med sympati på arbeidet, så vi har fått mye utstyr fra fylkeskommunen.

– Og så er det en gjeng utpå Ørlandet. De er over 70 år hele gjengen. I mars sendte de en trailer over, og i april samlet de inn 10 000!

Første mai 1999 kom diakoni-

sjukehuset i Tallinn i gang og har nå 55 plasser for kronisk sjuke. Det ligger i gata Tehnika i en bygning som ble vederlagsfritt overført fra staten. I tilknytning til dette ruger Ann-Elin på planer om sitt hittil største estlandsprosjekt. Hun har søkt om midler fra den norske staten. Temaet er: «Bedre livskvalitet for alvorlig syke og døende mennesker ved kunnskap- og holdningsskapende arbeid blant helsepersonell.» Det går ut på oppretting av den første institusjonen i Baltikum med tilbud om terminalpleie. Hun tenker seg at det skal være 15 plasser. Det høres kanskje lite ut, men – det er et tøft arbeid, forklarer hun, og det forstår vi.

Noe av det vesentligste vil være kompetansebyggingen. Helsepersonell skal komme inn på hospitering. Om den

norske staten bevilger de 5,6 millioner hun har søkt om, skal Ann-Elin ta halv permisjon fra skolen i Trondheim og tiltre halv stilling i Estland for å lede prosjektet med egen ånd og hånd.

Derfor er Ann-Elin også sterkt interessert i språket. – Jeg har sagt at jeg skal lære det! forsikrer hun og ser fram til den nye læreboka i estisk for norsker, som skal komme i løpet av året.

En dames alder er en hemmelighet, så den avslører vi ikke. – Vi merker jo alderen etter hvert, tilstod Ann-Elin. – Vi snakket nettopp om det i dag, Bodil og jeg, vi har jo litt vondt her og der, men hadde vi satt oss ned, så hadde vi kjent enda mer. Og det er ingen tvil om at med den holdningen har damene mange aktive år foran seg. (T.F.)

SELECT POSTORDRE

Tallinn

+ 372 62 01 176

Kolbotn

+ 47 66 80 71 20

Finsk statsbesøk

Finlands første kvinnelige president, Tarja Halonen, er i gang med den delen av pliktøpet som gjelder statsbesøk. Første besøk for et nytt finsk statsoverhode går alltid vestover til Sverige.

Etter at Estland ble selvstendig, avvek Martti Ahtisaari fra det gamle mønsteret ved å avlegge et besøk hos naboen i sør for turen gikk østover til Russland. Moskva føler seg nok litt tråkket på sine ømme tær, men kan vanskelig gjøre noe med saken. Med Tarja Halonens besøk i Estland 16.-17. mai kan en allerede si at det er etablert en tradisjon.

Fjernsynet viste hvordan Lennart Meri og Tarja Halonen omfavnet hverandre på det hjerteligste, og det estiske folket hilste gjesten med begeistring selv om de fleste estere vanskelig kunne tenke seg en kvinnelig president i sitt eget land. Det var heller ikke alle estere som kunne forsone seg med det faktum at Tarja Halonen lever i papirløst ekteskap.

Presidentene snakket mye om Nato og EU. Selv om Finland ifølge Halonen ikke har tenkt å gå inn i Nato, støtter de fullt ut esterne i deres bestrebelser. Når det gjelder EU, konstaterte Halonen at "dere står jo allerede med det ene beinet innenfor!" Hun var imponert av de framskrittene Estland hadde gjort i miljøvernssammenheng. De to presidentene plantet i fellesskap et eiketre ved det berømte Kaalikrateret på Saaremaa og så fram til at treet skulle stå der i tusen år. Lennart Meri har skrevet en

roman (Höbevalge, 1976, ny utgave med tittelen Höbevalgum 1984 – foreløpig ikke oversatt til norsk) der han forteller om hvordan krateret ble dannet av en meteor.

En større havn på Saaremaa som kan ta anløp av djuptgående fartøyer har lenge vært diskutert i Estland. Lennart Meri ønsker seg dessuten bru mellom Saaremaa og Hiiumaa. Avstanden er ikke større enn at det kan la seg gjøre. Omkostningene derimot vil bli betydelige.

I Halonens reisefølge var det representanter for den finske statsmakten som hyste større bekymringer i forbindelse med estisk EU-medlemskap. Prisnivået i Estland er klart lågere enn i Finland, og konkurransen blir skarp. Saaremaa ønsker innenfor EU en liknende autonom status som den Åland har.

Like før statsbesøket var det igjen en finsk-estisk tvist som gjaldt lønningene til det estiske mannskapet på et skip i trafikk mellom Helsingfors og Tallinn. Den finske sjømannsunionen forsøkte denne gang med streik å stanse flere av skipene til Silja Line. De estiske mannskapene hadde ikke bedt om en slik sympatiaksjon og det var klart for de fleste at egenlig var aksjonen et forsøk på å undergrave det konkurranseforpranget Estland har på lønssida. Slike aksjoner blir møtt med indignasjon sør for Finskevik. Esterne kan ikke forsone seg med at utenforstående vil fastsette de estiske sjøfolkene lønninger til et nivå som ligger over estisk ministerlønn. (JL)

Familiegjenforening

Da Estland gjenvant selvstendigheten, ble det satt kvoter for hvor mange utlendinger som kunne innvandre per år. I et lite land kan kvoten være liten – 610 per år. Også familiegjenforening skulle regnes innenfor disse rammene. Det vil si at om en ester skulle forelske seg, gifte seg og kanskje få barn i utlandet, så ville han måtte søke oppholdstillatelse for ektemake og barn i Estland. Om de skulle få innpass i landet, ville være avhengig av hele innvandrings-situasjonen. Av 784 søknader om oppholdstillatelse på grunnlag av inngått ekteskap ble 321 søknader innvilget og 463 avslått i 1999. I samme periode fikk 57 barn tillatelse til gjenforening med foreldre i Estland, men 102 fikk avslag.

Utenfor Estlands grenser er det flere hundre personer – de fleste i Russland – som venter på tillatelse til flytte sammen med ektemake, foreldre, barn eller andre slektninger.

Kvotene er uttrykk for en politisk vilje til å vanskeliggjøre innvandringen

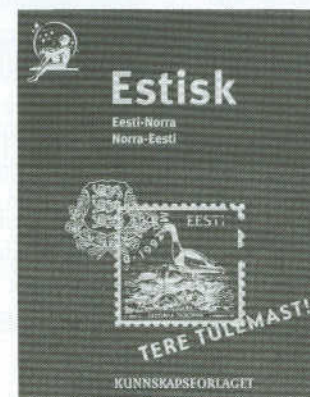
fra øst, for på samme tid ble det ikke lagt hindringer i veien for innvandring av statsborgere fra land som f.eks. Norge, EU, Island, Sveits og USA.

Muligens er de låge fødselstalla en årsak til ønsket om å lempe på regelverket slik at gjenforening skal bli lettere om paret har felles barn under 15 år eller om kvinna er gravid. Myndighetene har lagt merke til at de som kommer til landet p.g.a. ekteskap med estisk statsborger ofte er unge driftige folk som ønsker å komme seg fram i livet.

Høye tjenestemenn i det estiske utlendingedirektoratet mener frykten for fiktive ekteskap er overdrevet. Det ville heller ikke skje noe dramatisk om det utenfor innvandringskvoten ble gitt anledning til generell familiegjenforening. Gamle foreldre ville flytte til barna og mindreårige barn ville flytte til foreldrene i Estland. Til å begynne med kunne det bety et par tusen oppholdstillatelser per år, og en slik innvandring ville Estland tåle. (Postimees 7.4.00, JV)

Språkhjelp

Før sommeren har vi de siste åra trykt en liten turistgaid til hjelp for norsker på tur i Estland. Den er blitt overflødig etter at Kunnskapsforlaget gav ut ei hendig *Estisk lommeordbok* som er å få i alle bokhandler i Norge.

Den større *Norsk-estisk estisk-norsk ordbok* kan en også få hos flere bokhandlere og dessuten ved henvendelse til Norsk-estisk forening ved **Gudmund Harildstad**, tlf. 22 85 43 90 ktr. eller 22 71 62 76 priv.

Årsmelding for Estlandsforeningen Midt-Norge 1999

Foreningsleder Ann-Elin Slettahjells rapport på foreningens årsmøte i Trondheim 9. februar i år.

Vårt andre år i Estlandsforeningen Midt-Norge er passert. Et spennende år med mange store utfordringer og muligheter har vi hatt. Mange hyggelige mennesker har vi møtt og mange vennskapsbånd er knyttet både i Norge og i Estland.

Årsmøtet ble avholdt her på KVT (Kristen videregående skole i Trondelag) 11.2.1999 med over 100 medlemmer til stede.

Styret har bestått av Ann-Elin Slettahjell (leder), Gerd Brenno (sekretær), Ingrid Utgaard (kasserer), Torstein Gustad og Kjellrun Kolås. Antall medlemmer i 1999: 155.

Aktiviteten har vært stor. La meg først nevne alt arbeidet som er nedlagt med innsamling, sortering og sending av klær, mat, sykehusutstyr etc. Givergleden er stor og innsatsen fra våre støttespillere er enda større. Lageret på Spongdal og i Skaun har vært fylt til randen mange ganger også dette året. Det har resultert i 10 trailere full-lastet med godt utstyr til venner i øst. Dette arbeidet gjør seg ikke selv. Det ligger et stort arbeid bak, som vi ønsker å si en stor takk for. Uten deres innsats hadde det ikke blitt noen hjelp sendt.

Takknemligheten i Estland er stor, og det kommer ofte takkebrev som forteller at nettopp dette trengte vi nå. Vi er nøye med å spørre hva de trenger, og

har vi mulighet, så sender vi gjerne av gårde en trailer.

4 tonn grovmel er sendt fra Stormøllen i Buvika, mange kg syltetøy er sendt fra Røra fabrikk, 2000 liter lagesuppe er sendt fra Trondheim Preservering, sjokolade fra Nidar sjokoladefabrikk og masse brød fra Gomanbakeriet i Trondheim og Orkdal. Det er også sendt sykehussenger, sykehusutstyr, bleier, stomiutstyr og mange kg vitaminer. Alt dette kommer godt med der det er gitt.

Ellers har det vært holdt loppemarkeder, basarer, utlodninger og estlandskvelder rundt om i Skaun, Orkdal, Ørlandet, Klett og på Spongdal.

Estlandsstevnet ble holdt i Resdalen på Sørumhytta også dette året 5. september. Vi hadde besøk fra Tallinn: Salme Reier. Olev og Helle Vask fra Tapa, og Arvo Lasting fra Helme menighet.

Det ble en fin dag med godt vær, og mange mennesker deltok. Dette syns vi er et godt og trivelig tiltak, så dette ønsker vi skal bli tradisjon.

Osvald Reier fra Tallinn fikk et to ukers opphold på sjelesorginstituttet på Modum i september, noe som var til svært god hjelp for ham. Trondheim Indremisjon betalte oppholdet og Estlandsforeningen betalte reisa.

I forbindelse med Olavsfestdagene i juli hadde vi besøk av Lahemaa folkemusikkensemble. De var med på åpningen av festdagene der mottoet var: I østerled. Noe som gjorde stor lykke. De danset på Nordre gate, besøkte Byneset

aldersheim og Ørlandet. De hadde salgsbod i Erkebispegården der de solgte håndarbeider. Dette var et populært innslag på Olavsdagene, så festkomiteen ønsker dem tilbake.

I januar dro to lærere fra KVT og en lærer fra menighetssøsterhjemmet til Tallinn der det ble holdt en ukes kurs på Diakonsenteret med tema: Omsorg for døende. Her deltok ca. 30 mennesker.

I mars ble det holdt bibeluke i Tapa Metodistkirke ved Audun Slettahjell. Dette var etter forespørsel fra menigheten, og mange deltok på kurskveldene. Undertegnede hadde tre ukers praksis med sykepleierstudenter fra Menighetssøsterhjemmet. De var i Diakonipraksis ute på forskjellige diakonipunkt, noe som var svært lærerikt og spennende. Vi fikk se at nøden er stor på landsbygda i Estland. Her trengs mye hjelp enda.

I juni-juli dro en gruppe på tur for å oppleve sang- og dansefestivalen i Tallinn. En stor opplevelse. Vi fikk også være med på den store barnedåpen i Tõstamaa. En opplevelse vi ikke glemmer. Gjestfriheten var stor.

I september reiste 12 elever og fire veiledere fra KVT i praksis i tre uker. Denne gangen var det Narva sykehus og Diakonipunkt vi jobbet ved.

Samtidig drog en dugnadsgruppe til Tapa der de jobbet på Maria Barneheim. Her ble det lagt ned mye verdifullt arbeid på det nye huset og på huset der Nina skulle bo. En kjempeinnsats ble gjort! Seinere på høsten reiste fire karer igjen til Tapa der de ble i fem uker og fortsatte arbeidet. Her er arbeidsglede og giverglede.

Det er spennende å få lov til å være

med på dette arbeidet. Vi møter mange fine varme mennesker og vi opplever mye velsignelse. Men det er ikke lett å drive hjelpearbeid i en annen kultur. Det krever innsikt og tålmodighet, og det lærer vi underveis.

Før jul ble det satt i gang en matpakkeaksjon til Väätsa vald. Konfirmantene i Klæbu, Rindalsskogen skole, konfirmantene i Hallset, og Spongdal skole laget julepakker med mat som ble sendt med juletraileren. 300 familier fikk hjelp til jul. Vi har fått brev og telefoner fra familien Pullmann som formidlet denne kontakten og delte ut julepakkene. De sier tusen takk for hjelpa, det ble jul i år også.

Her trengs mye hjelp videre, noe vi vil følge opp.

Jeg har lyst til å si en varm takk til alle som er med på dette arbeidet på en eller annen måte, vi er alle like viktige. Og vi må ikke glemme at det er vår plikt som kristne mennesker å hjelpe dem som har det vanskelig. Vi vet ikke hvor lenge vi får ha det så godt. Nå har vi mulighet til å hjelpe. La oss stå på for våre venner i øst!

Varmerekord

Været i slutten av april var prega av brå temperatursvingninger. Dei høgaste dagstemperaturane blei målte 24. april: 26,7 grader i Valgas og Viljandi, 26,6 i Tallinn, Tartu og Võru. Den gamle aprilrekorden var sett i Pärnu 1995 med 26,2 grader. Vi sammenlikner med rekorden i Aurskog 29. april, den var like ens på 26,2 grader. Vi er jo på omtrent samme breddegrader. (TF)

Reformisten og reformene

Parlamentsvalget i mars 1999 resulterte i koalisjonsregjeringen sammensatt av Fedrelandspartiet, Reformpartiet og De moderate. Historikeren **Mart Laar** ble statsminister for andre gang. Første gang var i 1992. Da var han 32 år gammel og er den dag i dag stolt over å ha vært den yngste i verden på den posten. Han har modnet nok til å innrømme at manglende livserfaring nok førte til en del feildisposisjoner. Han syns likevel ikke at han har noe å angre. Tvert imot er han stolt over å ha fått tjene fedrelandet, forteller han til Jukka Rislakki som intervjuet ham for Helsingin Sanomat (25.3.2000).

Det viktigste i første statsministerperiode var etter Laars mening løsrivelsen fra avhengigheten østover og omlegging av kursen i vestlig retning. Den nåværende regjeringens oppgave er å befeste kursendringen så den blir irreversibel, surre roret, så å si.

Som maktglad politiker passer Laar stadig på å være i brennpunktet. Om ikke for annet, så blir det en viss oppmerksomhet omkring det faktum at samarbeidsregjeringen har sittet tilsynelatende trygt i salen i over ett år. Opposisjonen i Rigikogu er sterk – det er ifølge statsminister Laar en vel-signelse for demokratiet.

Med en ung statsminister, og i det hele tatt i en ung stat, har det vært mulig å gjøre banebrytende vedtak. Da den sittende regjeringen tiltrådte, var økonomien kaotisk. De nye kostene feide grundig i krokene og gjennomførte et sparebudsjett der nesten bare forsvaret fikk større bevilgninger enn

tidligere. Det hadde direkte sammenheng med håpet om natomedlemskap.

Reformmodellene er ifølge Laar hans egne innovasjoner. Andre land har i flere ting funnet mønsteret for egen politikk i Estland. Progressiv inntektskatt ble forkastet for lenge siden, i Estland er den flat. Og i fjor trådte en annen skattemessig fornyelse i kraft: bedriftsskatten ble avskaffet. Om håpet var et rønn av utenlandske investorer, så gikk ikke det helt i oppfyllelse, men kan muligens ha en effekt på lengre sikt.

(I parentes en vits om Putin. En estisk anekdote forteller at president Putin har bestemt seg for Korea som forbilde for den økonomiske politikken i Russland. På et seinere tidspunkt vil Putin avgjøre om det skal være Nord- eller Sør-Korea.)

Reformene til tross: Laar er også i stand til å holde fast ved det gamle. Han har f.eks. ikke latt seg affisere av historikerkollega Ilmjärvs avsløringer. Laars drøm er nemlig å skrive boka "Høstkrigen" som skal handle om krigen høsten 1939 – i tilfelle Estland den gangen ikke hadde kapitulert for Sovjet uten kamp. Det blir vel en videreføring av indianer-og-hvit-fabuleringene fra guttedagene. Statsministeren elsker krigsspill (det har han forresten felles med Putin).

Enhver ester som har fødselsdag, får i den anledning en del oppmerksomhet. At Laar som sittende statsminister feiret 40-årsdagen 22. april, gav ham enda en anledning til å opptre foran kamera og blinkende blitzlamper. Festen skal ha vært svært vellykket. (HeSa 25.3, EPL 26.2.J.L.)

Dansen fortsetter

Finland skal få del i den estiske jubelen. Til ære for år 2000 blir det 13.-18. juli i seks dager og netter arrangert felles estisk-finsk sang- og dansefestival i Tallinn og Helsingfors. Det blir stor deltaking både av amatører og litt mer profesjonelle aktører fra de to land. Et dusin arrangementer vil bli helt gratis. I tillegg blir det mengdevis av konserter med inngangsavgift.

Det sanglige hovedarrangementet blir i Tallinn lørdag 17. juni på Sangplassen og den dansende hovedfesten i Helsingfors søndag 18. juni på Olympiastadion. Presidentene Lennart Meri og Tarja Halonen står som festivalens høye beskyttere.

Dette er en enestående anledning både for dem som opplevde festivalen i Tallinn i fjor og for dem som gikk glipp av den opplevelsen: Grip sjansen!

Forhåpentligvis blir det livlig trafikk over Finskebukta. Estland er alltid et besøk verd, Finland likeså. Helsingfors er i likhet med Bergen europeisk kulturbby i år og har forberedt seg spesielt godt for å ta imot storinnrykk av kulturinteresserte.

OLSENS ENKE

Trivs i hus og hage siden 1883

- * Sommerblomster
- * Busker og trær
- * Frø og løk
- * Stauder og urter
- * Hageutstyr
- * Stueplanter

Faks 22 50 22 92 Tlf. 22 50 01 70
Sigurd Iversens vei 2, 0275 Oslo

Sjukehusreform

Utanlandske ekspertar har igjen kome med ein rapport. Igjen er det sven-skane som har vore ute, denne gongen med ei vurdering av sjukepleia. Estland har 78 sjukehus med til saman 10500 sengeplassar. Det første talet er etter deira oppfatning for høgt i eit lite land med korte avstandar. Det andre talet er passeleg i høve til folketalet i ein moderne industristat.

Den planlagde reforma er rekna å ta femten år. I løpet den tida vil krevjande sjukehusbehandling bli konsentrert til 13 sjukehus. Av dei andre 65 vil nokre bli nedlagde, men mesteparten omorganiserte til ymse slag pleieheimar eller til anstaltar for korttidsbehandling.

I sosialdepartementet vonar dei at omlegginga kan gå raskare. Eitt middel er å nytta sjukekassa som regulerande middel. Sjukekassa vil slutta med å dekkja behandling for sjukdommar ved anstaltar som ikkje lenger skal gje den typen behandling.

Konsentrasjonen om 13 sjukehus vil føra til at mange pasientar får lengre veg enn før. Ulemper ved dette kan delvis oppvegast ved at sjukekassa begynner å dekkja reiseutgifter. På andre sida skal heimesjukepleia utviklast slik at kanskje så mange som ein tredjepart av pasientane kan sendast heim og få den nødvendige oppfølginga utanfor sjukehuset, noko som vil vera ei føremon for dei fleste. (Eesti päevaleht 25.4. TF)

Integrasjon

Sovjet etterlot en brysom arv til det gjenoppståtte selvstendige Estland: Om lag en tredel av de ca. 1,4 millioner innbyggerne er russere og andre tidligere sovjetere med russisk som felles språk. Til å begynne med håpte en at innvandrerne skulle flytte tilbake dit de var kommet fra, men fra estisk synsvinkel var det deprimerende få tilbakeflyttere. Jo elendigere forholdene etter hvert ble i Russland, jo kraftigere beit russerne seg fast i Estland.

Hva gjør en så når en ikke blir kvitt disse uønskete innvandrerne? Nå skal de integreres i samfunnet der de befinner seg. Midlene er bare så uhjelpelige. En patentløsning kunne være at hver ester tar sin russer. I store avisannonser blir spørsmålet stilt: Kjenner du Sergei og Igor? Samtidig blir det forsikret at landet er fullt av "hyggelige mennesker". Skjemtebladene karikerer kampanjen med spørsmål som "Kjenner du Vladimir Iljitsj og Josef Vissarionovitsj?"

Erfaringer fra forskjellige land viser at russere er vanskelige å integrere. Det kan ta lang tid før de klarer den psykiske omstillingen fra å være mektig herrefolk til å være alminnelige mennesker uten privilegier.

Russerne i Estland skal lære landets offisielle språk. Den europeiske union har engasjert seg. Norge har engasjert seg. Hittil har resultatene vært magre. Det er så mange russere i Estland at de klarer seg utmerket bare ved å holde seg til sine egne og snakke russisk. På offentlige kontorer klarer en seg godt med russisk, kanskje til og med bedre enn med estisk, for det er en annen side av den sovjetiske arven: Innen mange etater

er de russiske tjenestemennene i flertall.

Naturlig nok er situasjonen aller verst i nordøst. I Narva på grensen til Russland er det bare 3 % estere og nærmest umulig for russerne å praktisere og derved vedlikeholde eventuelle estiske språkkunnskaper de måtte klare å skaffe seg på et språkkurs.

Situasjonen er litt bedre for de unge, for estisk blir undervist i skolene. Men det har tatt tid å bygge opp en kompetanse i undervisning av estisk som fremmedspråk. Arbeidet er ikke ettertraktet, for det er tungt å formidle noe til dårlig motiverte elever. Lærertiløningene er låge. Det er godt mulig å gå ut av skolen uten egentlig å mestre landets eneste offisielle språk.

De letteste å integrere er de russerne som har bestemt seg for å binde seg til Estland. De sender barna i estisk barnehage og skole. Mange russere har tatt estisk familinavn. Til gjengjeld bor det over 100 000 russiske statsborgere i Estland. Det er flere enn i noe annet land. At de er statsborgere i et annet land, hindrer dem ikke i å skrike opp om estiske anliggender.

Et vanlig krav fra disse fastboende utlendingene er at Estland må innføre russisk som offisielt språk ved siden av estisk og bli et tospråklig land, slik f.eks. Finland er det. Akkurat den sammenlikningen er noe haltende. Russerne i Estland ville ha et folk på 140 millioner å støtte seg til. Et tospråklig Estland kunne lett utvikle seg til ettspråklig igjen, og det språket ville ikke være estisk.

Esterne blir ikke fri redselen for Russland. Hele 80 % mener at Russland representerer en militær fare for estisk

nasjonal selvstendighet. Dette gikk fram av en undersøkelse utført av avisa Eesti Päevaleht før det russiske presidentvalget i mars. Samme oppfatning av den

Overgang til estisk skule

Hauten 1998 var det 217 577 elever i grunn- og allmennfaglig skule i Estland, av disse gjekk tredjeparten i russiskspråklege klassar. Det er lagd ein plan for gradvis overgang til opplæring på estisk slik at i år 2007 skal minst 60 % av undervisninga vera på det offisielle språket.

Talet på estiskspråklege elevar er langsamt på veg oppover medan talet på elevar med russisk minkar. Skuleåret 1997-98 fekk 88 % av dei russiske elevane undervisning i estisk. Det går mot eit system der alle skal få opplæring i estisk frå første klasse av. Samtidig blir det garantert at ikkje-estiske elevar skal få opplæring også i morsmålet sitt.

Skal språkopplæringa i skulen lykkast, er det vesentleg med stimulansar og motivering utanfor skulestova. Dei siste åra har russiske barn kunna reisa til estiske bondegardar for nokre veker om sommaren. Der bur dei i estiske heimar og skal i prinsippet lære å fungera på estisk. At dei møter estisk kultur er eigenleg like viktig som sjølve språket.

Prosjektet får statleg estisk støtte – landbruksdepartementet har lova ein million i år – og blir dessutan støtta av andre nasjonar som ein viktig del av integreringa. Størstedelen av dei russiske barna som får sjansen til eit slikt opphald, kjem frå Narva og dei andre industristadene i Nordaust-Estland. (TF)

russiske faren hadde 41 % av de ikke-estiske statsborgerne, og hele 28 % av dem med russisk statsborgerskap som er bosatt i Estland. Tenk det! De kjenner vel sine egne. (JV)

Direktørskifte i Estlands bank

Femårsperioden til unge Vahur Kraft i sjefsstolen i Estlands bank tok slutt. Ingen har anna enn ros å gi han for den måten han styrde det økonomiske livet i den unge staten. Det var derfor overraskande at han ikkje fekk ein ny periode. Som plaster på såret vart han av president Meri heidra med ein høg orden.

Den nye mannen som vart utpeikt til sjefsposten var overraskande den 58 år gamle økonomiprofessoren Vello Vensel som var heilt ukjend for ålmenta. Den største nyhendebomba på år og dag – jamvel i Estland – sprang berre to dagar før Vensel skulle ta fatt i stillinga. Då trekte han seg plutselig på grunn av dårleg helse. No undrar heile folket seg og lurar på kva den "verkelege" årsaka kunne vera til denne kuvendinga. Undringa vart ikkje mindre då den lausmunna statsminister Laar let skina gjenom at berre tre personar kjende til denne "verkelege" årsaka, nemleg Laar, president Meri og Vello Vensel sjølv. I alle fall drog sistnemnde av garde med tog og ferje til helsesjekk i Sverige. Men helse er visstnok framleis dårleg. Noko som har gitt Siim Kallas – leiaren for Reformpartiet, den første sjefen for Estlands bank, mannen som innførte den estiske krona – grunn til å la alle interesserte forstå at han tvilar sterkt på at helse er den "verkelege" årsaka. (TF)

Songfestivalen i Tallinn, ein kommentar til Kari Helene Partapuoli

Av Turid Farbregd

Kari Helene Partapuoli har medverka til å hevja nivået på Estlands-nytt og har gledd lesarane med interessante artiklar om ulike estiske emne. Men om-talen i nr. 1, 2000 av songfestival-institusjonen i Estland tyder på ei viss historieløyse som gjer at det kjennest turvande med ein aldri så liten kommentar dersom bladet finn spalteplass for det.

Sjølvsagt ville det vera hyggeleg å oppfatta songfestivalen i Tallinn som ein allmenn fest der alle folk på jorda kunne koma og syngja og dansa i lag, og alle skulle vera berre glade. Det kan me sjå som eit mål å sikta seg inn mot.

Her vil eg minna om den nasjon-skapande funksjonen songfestivalane har hatt i Estland, noko som har gjort dei til eit symbol på estisk einskap og samhald.

Dei tradisjonelle estiske songane har ei mange hundre år lang historie. Ein kjenner til at dei er nytta i kappestrid mann og mann imellom liksom også hos finnane der nasjonaleposet Kalevala fortel korleis gamle Väinämöinen syng så den unge framfuse Joukahainen søkk ned i myra. Songen har i seg ei magisk kraft, den som eig songen, eig samtidig styrke. Åndskrafta er større enn den fysiske styrken.

Estland har i høve til folketalet den største folkeminneskatten i verda. Ein heil bolk har overskrifta *Laulu võim* (krafta i songen). Der er det songar med

kraft til å gjera nesten kva som helst: havet til åker, barna til sauer osv. osv.

Songen var eitt av dei få felte der ekte estisk kultur under ulike regime hadde ein friplass og eit spelerom. Som folkedikting levde songen gjennom hundreåra utan estisk skriftspråk.

Den første eigenlege songfestivalen vart halden i Tartu i 1869 og samla 10 000 deltakarar. Endå om programmet var svært tysk, var det likevel ein politisk og kulturell manifestasjon og blei til eit symbol på den nasjonale eksistensen. Sovjet prøvde derfor under okkupasjonen med mange middel å undertrykkja det nasjonale innhaldet. Det kom m.a. påbod om kor stor den prosentdelen av festivalprogrammet var som måtte vera russisk eller frå andre delar av Sovjet. Utanom programmet vart festivalane likevel alltid avslutta med Koidulas «Mu isamaa on minu arm» som kvar gong fekk regimet til å skjelva av harme og skrekk. Gjennom sovjetperioden var songfestivalen det einaste høvet for større menneskemassar til å samla seg og visa nasjonal samhoyring.

Songen var til stades på alle trinn av den nasjonale frigjeringsprosessen som begynte i 1980-åra. Songen gav kraft, songen var i seg sjølv ei kraft. Derfor vil songen i lange tider vera ei påminning for sovjetarane om nederlaget og for estarane om frigjeringa. Russarane i Estland trivst ikkje på songfestivalen, fortel Kari Helene Partapuoli. Det er heilt naturleg. Om dei vil bu i Estland, kan kan dei først begynna å trivast når

Fra skoleelevenes sang- og dansefestival i 1982. Arrangementet ble nøye overvåket av Lenin og hans soldater. (Foto: TF)

dei aksepterer at det er eit sjølvstendig land og lærer seg estisk språk.

Kari Helene Partapuoli siterer vennene sine som klagar over at russiske kor og dansarar ikkje lenger blir inviterte. Dette måtte me vel granska før me uttalar oss sikkert om dei tilhøva. Det kan jo vera at dei russiske gruppene

rett og slett ikkje har råd til å koma. For me må rekna med at minst to faktorar spelar inn: 1) Estland legg sannsynlegvis – og av forståelege årsaker – tyngdepunktet lenger vest når dei sender ut invitasjonar og 2) Moskva er truleg ikkje like villig som før til å ta kostnader i samband med deltakinga i Tallinn.

Pris til Estlandsvenn på Landbruksdepartementets 100 års jubileum.

Jubileumspriskomiteen som ble ledet av Sveriges tidligere statsminister Torbjörn Fälldin, delte ut priser til personer som hadde gjort spesiell innsats i tilknytning til norsk landbruk, og personer som har tilknytning til internasjonalt arbeid. Evementet forgikk på Semb Gjestegård i Asker 10 mai.

Sven Erik Larsen fra Trøgstad fikk pris og diplom for sin innsats for jordbruket i Estland. Etter utdelingen fikk prisvinnerne møte kong Harald. Estlands-nytt vet at Larsen i tillegg har ledet Estlandsaksjonen i Trøgstad. Han har også sørget for gave av 23 busser, 8 personbiler, 5 lastebiler samt sykehusutstyr og meieriutstyr.

Estlands-nytt prøver å komme med et intervju av Larsen i neste nummer.

Fra ambassaden i Tallinn

Viiv Astel har sendt Estlands-nytt informasjon om norske evenementer i april og mai.

Nils Petter Molvær opptre 28. april med mannskapet sitt på den internasjonale festivalen Jazzkaar i Tallinn.

Sigurd Ulveset Quartet opptre på samme festival 30. april.

Jo Strømgren Kompani har forestilling 1. mai på teateret Ugala i Viljandi og 4. mai på det russiske dramateteateret i Tallinn med "A Dance Tribute to the Art of Football". Dette er forklart som "en symbiose av dans og fotball" og premieren var i Bergen 1998. (Der danset de forhåpentligvis på norsk. Red.anm.)

På selveste 17. mai blir Jaak Kangilaskis nye bok om Norge lansert klokka 13.00 på Nasjonalbiblioteket. (Boka vil siden få nærmere omtale i Estlands-nytt, men vær oppmerksom på den, det vil være den beste gaven til dine estiske venner. Red. anm.)

Tabasalu gymnas feirer syttende mai den 18. mai. Det estiske grensevakt-orkesteret spiller norske marsjer. Lærere og elever ved Tabasalu musikkskole spiller musikk av bl.a. Grieg og Garbarek. Gjestene blir lært å danse norske folkedanser, opplyser Viiv Astel. Fotoutstillingen "Lofoten Winter" blir satt opp sammen med bilder tatt av estiske elever på Holmenkollen Skifestival. Alt dette går for seg på

Tabasalu gymnas klokka 18. (Og Tabasalu ligger 13 km fra Tallinn i retning Klooga. Stedet har om lag 2000 innbyggere og er mest kjent for broileroppdrett. Red. anm.)

I mai-juni blir det Norges-uke på 9 estiske skoler. Kammerkoret Vivace deltar. Bak arrangementene står De estisk filmselskapenes forbund. Det vil bli vist norske filmer, elevene skal lære å danse norske folkedanser, det blir konserter med norsk musikk osv. (Viiv Astel, Norges ambassade i Tallinn)

MUSIKK

Dirigenten **Tõnu Kaljuste** fekk i april Edison Classical Music Award for ei plate med kormusikk der han saman med Daniel Reuss dirigerer det nederlandske kammerkoret som framfører verket Canti Carnascaleschi av Robert Heppner. Ved seremonien vart det understreka at Kaljuste var den einaste som var dobbelt nominert. Den andre nomineringa galdt ei plate med komposisjonar av Alfred Schnittke.

Arvo Pärt og hans konsentrasjonsmusikk.

Av Torkil Baden, musikkjournalist i NRK.

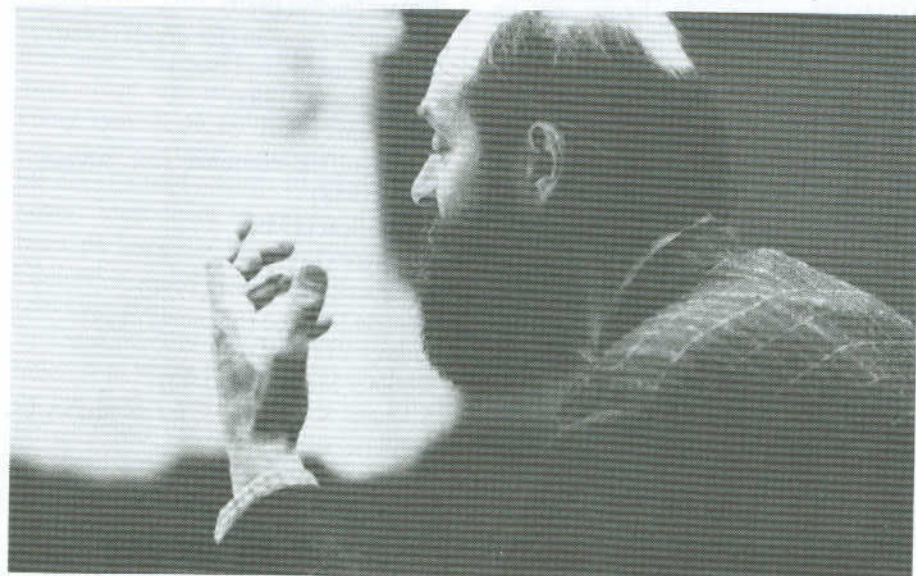
Høsten 1989 satt den estiske komponisten Arvo Pärt i Berlin og komponerte en messe. I nærheten ble den forhatte muren revet ned av jublende folkemasser mens komponisten satt bøyd over sitt partitur. Kirkedagene for de tyske katolikkene, Deutscher Katholikentag 1990, hadde bestilt et verk, og komponisten skapte en inderlighetens musikk, en messe der tekster om pinsen veves sammen med de tradisjonsrike tekstene fra gudtjenesten.

Foran i tekstheftet på plateinnspillingen av denne Berliner Messe står det gjengitt et vers fra Johannesevangeliet: "Vinden blåser dit den vil, du hører den suser, men du vet ikke hvor den kommer fra og hvor den farer hen." Og slik føler kanskje mange om denne

musikken også, at den er som et Helligåndens vindpust. Pärt er ikke nødvendigvis apolitisk, – det vet jeg ingenting om. Men i en tid der utadrettede aksjoner, som for eksempel riving av Berlinmuren, får mest oppmerksomhet, går Pärt i sin musikk innover og nærmer seg middelaldersk ro og mystikk.

En av satsene i Berliner Messe sier også noe viktig i historien om Arvo Pärt. Til satsen Trosbekjennelsen brukte han notene fra et tidligere verk "Summa", komponert i en tid da regimet ikke var særlig begeistret for kirkemusikk. Etter en tid i Wien emigrerte Pärt til Berlin 1980, og den nye politiske friheten medførte også religiøs frihet. Slik ble det gamle "Summa" til det nye "Credo" i Berliner Messe.

11. september år 2000 kan Arvo Pärt se tilbake på et livsløp med 65 svært omskiftelige år. I 1935 ble han født i Paide. Fra han var tyve til han var tredve år gammel arbeidet han som lydtekniker

i estisk radio samtidig som han studerte komposisjon ved Musikkonservatoriet i Tallinn. Russiske samtidskomponister i neoklassisk retning som Prokofjev og Sjostakovitsj inspirerte ham i de første verkene, bl.a. en prisbelønnet barne-kantate (1959). På 1960-tallet ble hans verker, for eksempel 1. symfoni (1964) på samme måte som annen europeisk samtidsmusikk preget av 12-tonestilen, en systematisk komponert stil der den tradisjonelle forankring i tonearter er bannlyst.

Men på 1970-tallet tok hans musikalske stil den nye vendingen, som han har holdt fast på siden. Nå vender han tilbake til den tidligere så forhatte toneartsfølelsen, ja, han er faktisk mer solid forankret i den enn de fleste andre komponister i vår samtid. 1976 er merkeåret for det han selv kaller »tintinnabuli». Han sprer akkordene, og fremfor alt den grunnleggende av dem: treklangen, rundt som små klokker. Middelalderens musikk ligger som en viktig inspirasjonskilde for denne tonale forankringen. Men når han blir spurt om dette er meditasjonsmusikk for vår tid, i tråd med viktige åndelige strømninger ved et årtusenskifte, er han avvisende. "Meditasjon streber etter tomhet, og konturene viskes ut. Ut av denne oppløsningen vil jeg trekke et konsentrat. Jeg leter etter urkonsentrasjonen av det som er. Jeg snakker om det hellige i oss. Jeg leter på sett og vis etter det som er ja, ja – nei, nei."

Han forteller også gjerne om en erfaring hjemme i Estland der han kom i snakk med en gatearbeider. Pärt spurte hvordan man skulle skrive musikk. "Han så på meg med svære øyne," sier Pärt.

"Jeg tror du må elske hver eneste tone, hver eneste note," var svaret. Og Pärt tilføyer: "Jeg lærte mer av dette møtet enn av hele tiden på konservatoriet!"

Han sammenlikner sin musikk "med et hvitt lys, som inneholder alle farger. Bare et prisme kan spalte lyset og åpne fargespektret. Dette prismet kan være lytterens ånd."

Det er mange som åpner Pärts gåtefulle tonekiste og tar hans enkle og konsentrerte klanger på alvor. Kanskje er det fordi de løfter oss ut av det hektiske og besvarer vår lengsel etter noe sterkt og samlende?

Her er noen av de verkene (med komposisjonsår) som finnes på plate:

3 symfonier (1964, 1966, 1971)

Tabula rasa (1976)

Pari intervallo (for orgel) (1976)

Cantus til minne om Benjamin Britten (1977)

Spiegel im Spiegel (1978)

Fratres I og II (1977, 80)

De profundis (1980)

Annum per annum (for orgel) (1980)

Johannespasjonen (1982)

Stabat mater (1985)

Te Deum (1986)

7 Magnificat-antifoner (for adventstiden) (1988)

Magnificat (1989)

Miserere (1989)

Salighetsprisningene (1990)

Cantate Domino (Salme 95) 1991

Fratres VI (1991)

Berliner Messe (1990-92)

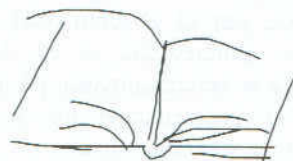
Silouans Songs (1991, for Svenska rikskonserter)

Memento (1994)

Missa sillabica (1977/96)

Botssanger (1998 for Kølnerdomen)

Jan-Ivar Byrkjemoen:

BØKER OG TIDSSKRIFTER

Bokåret er innledet med utstillinger og alle mulige arrangementer. Mot bakgrunn av vår moderne elektronifiserte og elektronikkfikserte verden stiller noen spørsmålet: Hvorfor bokår og ikke f.eks. litteraturår? Noe av svaret blir: Den estiske boka er tross alt en relativt ny foreteelse, og den har vært i fare under forskjellige regimer. Boka er fortsatt et viktig symbol på politisk frihet så vel som på ytringsfrihet. I perioden 1940-53 ble det i Estland ødelagt 10-18 millioner bøker. Mest kjent er vel øksebehandlingen på hoggestabben på universitetsbiblioteket i Tartu, for bøker brenner som kjent dårlig.

Også privatpersoner kvittet seg med bøker som kunne bli skjebnesvangre om de ble funnet ved husransakelse. Slike farlige bøker var blant andre romanene til Sigrid Undset og Knut Hamsun. De ble ofte gravd ned – til gremmelse for lesehester, men til glede for underjordiske bokormer.

En ester regnet ut at en person med normal levealder rekker å lese 30000 bøker i løpet av livet. Hvor mange har du lest denne uka? Får vi anbefale noen? Først et par bøker som er fine gaver til estiske venner – de er nemlig på estisk! Og de står garantert høyt på ønskelista til hvilken som helst ester.

Jaak Kangilaski: *Norra. Maa, rahvas, kunst.* (Norge. Landet, folket, kunsten) Koolibri, Tallinn 2000, 248 sider.

Endelig ny utgave av Kangilaskis bok, første gang utgitt i 1985 og for lenge siden utsolgt. Offisiell lansering finner sted i Nasjonalbiblioteket i Tallinn 17. mai. Det er virkelig en verdig markering av nasjonaldagen. Vi gratulerer både forfatteren Jaak Kangilaski med fin bok som vil være til nytte og glede for mange, og de norskene som så behovet for å få ut en ny utgave; der nevner Kangilaski Ingrid Eide i den norske UNESCO-kommisjonen og ambassadør Kai Olaf Lie.

Jaak Kangilaski er kunsthistoriker, tidligere lærer og rektor ved Kunsthøgskolen i Tallinn, nå professor ved universitetet i Tartu. Han var i flere år leder for Eesti-norra selts (Estisk-norsk forening). I innledningen gjør han rede for sine kontakter med Norge gjennom 20 år, dvs. for de forutsetningene han hadde da han skrev de to norgesbøkene sine. Kunsten er det som står hans hjerte nærmest. På 45 sider gir han Norges kunsthistorie i kortfattet og oversiktlig form, illustrert med 32 reproduksjoner som spenner fra J.C. Dahl til Weidemann og Nerdrum.

Hoveddelen av boka er en oversikt over norsk historie og innføring i ulike sider av norsk samfunnsliv: politikk,

økonomi, utdanning, språket osv.

Etter den første raske gjennomlesningen sitter en igjen nesten stum av forundring over hvor presist tingene er oppfattet, hvor avslørende direkte vi er tatt på kornet. Det er få ting å sette fingeren på, sammenblandingen av fløtegrøt og rømmegrøt for å nevne en detalj. Kanskje kommer mer for dagen ved finlesing, men det kan vanskelig rokke ved det solide helhetsinntrykket.

Til slutt bare en kompliment til forfatteren for det lettflytende språket. Kanskje vi kan driste oss til å anbefale dette som ei bok for den som driver og lærer seg estisk. Det kan være nyttig for språkoppfattelsen å lese om kjente ting på det fremmede språket. Og prisen? En slikk og ingenting i norske penger. (JV)

Rutt Hinrikus (red.): *Eesti rahva elulood I-II. Sajandi sada elulugu kahes osas*. (Det estiske folks livshistorier I-II. Hundre livshistorier fra ett århundre.) Tänapäev, Tallinn 2000.

Når vi snakker med estere og hører om deres bakgrunn og om livsskjebnene til deres slektninger og venner, kommer lett den tanken at hver esters liv er så spennende at det kunne skrives roman om det. Nå har vi fått et konsentrat av disse millioner livshistoriene. Dette mektige tobindsverket er på 1000 sider, det består av hundre kapitler, hundre livshistorier. De hundre forfatterne er født i perioden 1905-92 med et tyngdepunkt i første selvstendighetsperiode. Hele 57 av skriverne er født i perioden 1920-1940. Utvalget viser hvor lite homogent det estiske folket er. Geografisk spenner historiene – i tillegg til Estland – blant annet om Sibir, Canada

og Sverige. Når vi ser etter etniske røtter, finner vi estisk, russisk, jødisk og ingermanlandsk bakgrunn. Dette kunne vært komplettert med kystsvenske og balttyske, om vi absolutt skal finne mangler. Bortsett fra at en del av skriverne er lærere oppvokst på landet, finner vi representanter for de mest forskjellige yrker og miljøer.

Dette er mer fascinerende lesning enn skjønnlitteratur, for dette er det dramatiske virkelige livet til et folk som har gjennomgått mye. Vi anbefaler bøkene til alle som kan lese estisk. For oss som ikke er så språkmektige, er det bare å håpe at i hvert fall en del av fortellingene blir oversatt.

Nordmenn som er i beit for passende presang til estiske venner, kan godt gi dette verket som gave, for mange estere har ikke råd til å kjøpe det selv. De to store bøkene koster til sammen ca. EEK 450, dvs mindre enn NOK 250.

Tordis Ørjasæter: *Inimeste südamed (Menneskenes hjerte)*. Sigrid Undset. *Elulugu*. Oversatt av Elvi Lumet, Kunst 1999.

Sigrid Undset er en lest og avholdt forfatter i Estland. Nå som mesteparten av produksjonen er oversatt, er turen kommet til biografiene. Tordis Ørjasæter gikk grundig til verks og dokumenterte det meste med kildehenvisninger. Heldigvis for oversetteren og den estiske leseren er den 34 sider lange litteraturlista utelatt fra den estiske utgaven.

Heldige finnar!

Det finske forlaget Otava har bestemt seg for å gi ut heile den fem bind sterke romanserien *Tõde ja õigus* (Sanning og

rettvise) av **Anton Hansen Tamm-saare**. Den vil bli oversatt av forfatteren **Juhani Salokannel** som allerede har flere oversettelser fra estisk bak seg.

Anton Hansen Tammsaare (1878-1940) vart i ei avrøysting i fjor utpekt som den fremste estiske forfatteren på 1900-talet, og *Sanning og rettvise* som det beste verket hans. Denne roman-serien kom ut i åra 1926-33. Forfatteren har sjølv forklart det tematiske innhaldet. Første bind skildrar mennesket sin kamp med jorda, andre bind kampen med Gud, det tredje med samfunnet og det fjerde med seg sjølv. Femte og siste del fortel om mennesket si leiting etter lykke.

Andres slår seg ned på Vargamäe saman med kona Krööt (dvs. Grete), dyrkar den myrlendte jorda og ligg i strid med den trettekjære grannen Pearu. Sanninga og rettvisa blir målt i tve-kampar og rettssaker. Det harde arbeidet bryt ned Krööt og drep dei menneskelege kjenslene mellom familiemedlemene. I det andre ekteskapet får Andres sonen Indrek som blir sendt i skule.

Andre delen fortel om skulegangen på gymnaset til herr Maurus i Tartu. Den godtrune bondeguten utviklar seg til radikalar og ateist som blir utvist frå skulen på grunn av gudsspotting. Av medkjensle kjem han "i Jesu namn" til å bota ei tenestejente som lir av psykosomatisk lamming.

Tredje del har m.a. revolusjonen 1905 som bakgrunn. Den toppa seg i brenning av godsa og blodige straffekspedisjonar. Indrek, som har gått saman med opprørane, går fri, men broren blir avretta og faren piska. Indrek

vender heim der han blir tvinga til å hjelpa den kreftsjuke mora til ein smertefri død.

Handlinga i fjerde del er lagd til sjølvstendetida. Det er sjangermessig ein dannelsesroman der det blir fortalt om ekteskapet til Indrek med dotter til ein spekulant. Han prøver ved eit høve å skyta den trulause kona. Ho bergar livet, men døyir seinare i ei ulykke.

Indrek får ein betinga dom og vender i femte bind tilbake til barndomsheimen og tek fatt på eit "frivillig tvangsarbeid" som mellom anna går ut på å grava dei grøftene faren ikkje fekk ferdige.

På Vargamäe er også Tiina som tek seg av barna. Indrek hugsar ikkje jenta han gjorde frisk i Tartu og vedkjenner seg ikkje kjærleiken. Først etter lang modningsprosess fortener han lykke og dreg frå Vargamäe saman med Tiina. (TF)

Kross-jubileum

Jaan Kross fylte 19. februar 80 år. I høve dette jubileet vart det arrangert eit litteraturseminar på universitetet i Tartu. Kross er sett om til ca. 30 språk, og i Tallinn samla eit tjuetal omsetjarar seg kring temaet «Jaan Kross slik omsetjaren ser han». Dei fleste deltakarane kom frå ulike europeiske land, Eric Dickens frå England, Cornelius Hasselblatt frå Tyskland, Gabor Berezcki frå Ungarn, Ivo Ilviste frå Sverige osv. Merike Beecher-Lepassaar hadde kryssa Atlanteren. Alle kunne fortelja on fascinasjon og seig kamp med eit vanskeleg stoff. Kross er allment oppfatta som ein vanskeleg forfatter å setja om på grunn av lange, kronglete setningar. Dette er sjølv sagt ei

smakssak, og samanlikna med visse andre estiske forfattarar, er det ikkje sikkert at Kross er så umulig.

Den finske forfatteren og omsetjaren **Juhani Salokannel** skal skriva biografien til Jaan Kross. Førebels samlar han materiale, så har du noko, kan du senda det anten til forfatteren eller til forlaget, som er WSOY i Helsingfors. Dette forlaget har gitt ut storparten av dei Kross-verka som har kome i finsk omsetjing. Det er Sverige og Finland som har sett om flest bøker av Jaan Kross.

Dramateateret sette i høve jubileet opp eit nytt stykke av Jaan Kross: Vend Enrico ja tema piiskop (Bror Enrico og biskopen hans). Det var lukka forestilling med mange dignitarar til stades, mellom dei president Lennart Meri, statsminister Mart Laar og kulturminister Signe Kivi. (TF)

Bøker i massevis og lassevis

Bygningen til sentralbiblioteket, dvs. det kommunale hovudbiblioteket i Tallinn, er i dårleg forfatning. Derfor flytter bibliotekarane ut og tek med seg 100 000 bøker til mellombels lokale i Liivalaia 40.

Den vakre biblioteksbygningen på Estonia puistee, like ved Estonia-teateret skal vera i tipp topp stand om to år. Bygningen var ny i 1897 og gjorde til å begynna med teneste som kulturhus for den russiske adelen. Derfor har det spreidd seg eit rykte om at det i dei nyoppussa lokala skal bli eit nytt russisk kultursenter. Den som lever, får sjå. (TF)

Marie Under: DEN VÅREN

*Nu kommer dessa vita nätter åter,
då varken himlen, jorden eller havet
får sova, i mänskobarnens blod
det sjuder, och åtrån glöder liksom kof.*

*De vita nätterna likt silvervita kedsjor:
all doft i blomstrens sidenfamn,
jag vaknar darrande i hemlighet
och vattnen kommer med en sång från
fjällen.*

*Då bläddrar vindarna i gyllenhåret
och glänser hemlig eld i mina ögon –
Vem vävde kring mig dessa drömmar!*

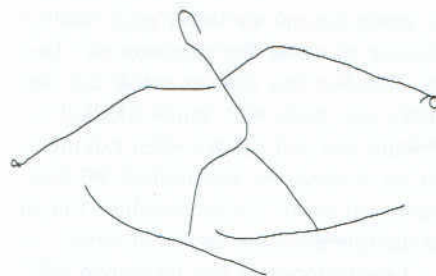
*och röd-rödare har mina läppar svällt –
nej, ingen kommer kunna kyssa bort
de många kyssar som där mognat.*

*Marie Under ble født i Tallinn 27
mars 1883 og døde som flyktning i
Stockholm i 1980.*

*Skrev sin første poesi på tysk, da
hun i begynnelsen av århundret var
elev på en tysk pikeskole. Senere ble
hun påvirket av Estlands kultur-
personer og hun ble en estisk lyriker
hvis produksjon regnes som hittil
uovertruffen på dette språket.*

*Det diktet vi gjengir her er over-
satt av Enel Melberg.*

Edit-Mai Granhaugen:

IDRETT

Vasaloppet 5. mars ble vunnet av esterens **Raul Olle** (32). Han vendte hjem til kjæresten Kadri i Tallinn og foreldrene i Haanja med et helt premielass, øverst en sjekk på 75 000 svenske kroner.

Etter finsk mønster gir hjemmekommunen hustomt til sin suksessrike sønn. Han kan velge en bit på 20 mål et sted som ikke er opptatt. Det skulle i tilfelle være nok til å anlegge en privat skiløype. For Olle blir det imidlertid trangt. Yndlingsdistansen er 90 km, og skulle han høre om et løp på 120 km, ville han selvsagt stille til start. Jo lengre distanse, jo bedre, forsikrer han.

"pikamaasarja karika vöit" ??

Skal vi glede oss med **Bente Martinsen**, som vant verdenscupen på ski, eller sørge med esterne over andreplassen til **Kristina Smigun**? De fleste ville være glade for en andre plass i verdenscupen, og det var Kristina, men hennes landsmenn kunne vanskelig skjule skuffelsen. Her i Estlandsnytt foretrekker vi å glede oss over begge prestasjonene. Delt førsteplass ville selvsagt vært det per-

fekte. Denne gangen ble det Bente, Men det var nære på. Kristina er bare 23 år og kommer sikkert sterkt tilbake. F.eks. i VM i Lahti. På festen ved sesongslutt overrakte hun sponsorene 11 gule leder-skjorter som hun i løpet av sesongen hadde båret – alle signert og satt i glass og ramme.

Vi er av og til litt usikre på hva som hører til i denne spalta. Men altså: Tidligere landslagstrener, islendingen **Teitur Tordarson** mottok 23. februar fra president Lennart Meri hånd en utmerkelse Han fikk Maarjamaa-korset av IV klasse for arbeidet med å heve fotballnivået i Estland. Tordarson er nå trener for det norske laget Brann i Bergen.

De unge estiske orienteringsløperne gjorde det bra i VM-mønstringen utenfor Praha i slutten av april. **Eveli Saue** vant jenteklassen inntil 16 år og **Anu Annus** ble nummer tre i klassen inntil 20 år.

En tradisjonelt sterk estisk grein er fekting. De estiske florettfekterne vant 9. april en åttelandsturnering i Frankrike. På laget var **Andrus Kajak**, **Kaido Kaaberma** og **Meelis Loit**. Estland vant også i 1998 og har i tillegg fire andre plasser å se tilbake på.

Milde vintrer og snømangel ser ikke ut til å skremme entusiastene. Det er planer om å anlegge bakker for skihopping i Otepää som skal holde internasjonale mål, dvs. 90- og 120-meters bakker. Otepää har fra før bakke i 55-meters klassen. Samme dimensjoner er det på bakkene i Elva, Võru, Palivere og Rakke.

Hva er klokka?

Da klimatolog (seinere leder for det sosialdemokratiske partiet og en kortere tid statsminister) **Andres Tarand** i sovjetperioden agiterte for et annet klokkeslett i Estland enn i Moskva, så vi med all mulig sympati på prosjektet og jublet da det lyktes i 1989 å innføre såkalt "estisk tid". Selve navnet hadde stor symbolsk verdi. En hovedhensikt var dessuten å markere for alle sovjetere som krysset grensen til Estland at noe var annerledes enn i Moskva og Leningrad.

Millionvis av reisende mellom Estland og Finland har siden kunne glede seg av at det har vært samme tid i de to landa. Da den samme Tarand foran parlamentsvalget i fjor fikk programfestet at sommertida skulle avskaffes i Estland, virket det nærmest komisk. Han har støtte blant annet av ei gruppe aktive leger som hevdet at om lag 3000 personer av landets borgere har store problemer når livsrytmen blir forstyrret to ganger i året ved overgangen til sommertid om våren og tilbake til normaltid om høsten.

Inntil 26. mars i år. Da hele Europa og Russland innførte sommertid, lot de tre små statene i Baltikum klokken være i fred. Alle skip i trafikk mellom de

to landa har nå to store, godt synlige klokker til støtte for passasjerene. Den ene forteller hva som er estisk tid, den andre gir finsk tid. Inntil klokken i Finland blir stilt tilbake igjen i oktober, vil en flyreise fra Helsingfors 80 kilometer rett sør til Tallinn resultere i at en lander tjue minutter før en har lettet.

Frustrasjonen er stor på mange hold, særlig i de tette estisk-finske forbindelsene. Noen har utstyrt seg med spesialklokker, andre har tatt samme forholdsregel som fartøyene og avsatt plass til ei klokke nummer to. Det går jo for dem som har lange armer.

Skal vi trekke fram noe positivt, så må det være at vi norsker noen måneder har samme klokkeslett som esterne. Det kan imidlertid lede oss til å tro at ting skjer samtidig i de to land. I det store og hele kommer ting seinere i gang om morgenen i Estland, og esterne kryper atskillig seinere i loppekassa om kvelden. Det skulle ikke forundre oss om "esternes biologiske rytme" faktisk gjør det nødvendig tvert om å stille klokka bakover en time eller to. Eller flytter de hele Estland til vestligere breddegrader med mer passende klokkeslett?

(JV)

Bilbelte

De fleste esterne er av den oppfatning at bilbelte trenger de bare for å tilfredsstille politiet, altså bruker det beltet bare om det er fare for at politiet sjekker bruken. Det ble i mars gjennomført en kampanje for å øke bruken. Første uke fikk bilfolket bare en

tilsnakkelse. Andre uke stakk politimannen blokk og blyant i hånda på synderne med beskjed om å skrive om temaet: Nødvendigheten av bilbelte. Alternativt kunne de som ikke skrev velge ei ordentlig gammeldags bot. (JV)

Årsmøtereferrat Norsk-estisk forening 9 mars 2000

Tilstede: 21 medlemmer og 6 gjester. Leder av foreningen Bjarne Stabæk åpnet møtet og ønsket velkommen. En særskilt hilsen til våre 3 æresmedlemmer; Terje Baalsrud, Ivar Otto Iversen og Turid Farbrege.

Årsmøtesaker:

1. Godkjenning av innkalling og sakliste

Ingen bemerkninger til innkalling eller sakliste.

2. Årsberetning 1999

Styrets årsberetning ble godkjent uten merknader. Som tidligere år fikk redaksjonen av Estlandsnytt velfortjent honnør for sitt arbeid.

3. Regnskap 1999

Det ble reist spørsmål om hvorfor det var foretatt utbetaling for ajourhold av medlemsregister. Det er generell misnøye med hvordan dette arbeidet er utført. Stabæk kunne opplyse at arbeidet i 1999 var satt bort til andre utenfor foreningen og derfor måtte det honoreres. Han var ikke uenig i at kvaliteten kunne vært bedre. Det anbefales at foreningen selv tar hånd om dette, spesielt med tanke på at vi har bedre kunnskaper om medlemsmassen. Revisors merknader ble distribuert. Forøvrig ingen merknader.

4. Forslag

Det var ikke fremmet noen forslag.

5. Arbeidsprogram 2000

Det ble stilt et spørsmål om det var riktig av det avgående styret å "binde opp" det nye styret. Det syntes å være enighet om at den tidligere praksis om at årsmøtet gir styret overordnede prioriteringer bør videreføres.

Arbeidsprogrammet for 2000 ble vedtatt.

6. Medlemskontingenten

Medlemskontingenten ble fastsatt som foreslått. Dvs ingen endring i forhold til 1999.

7. Budsjett 2000

Turid Farbrege orienterte om "lærebokprosjektet". Budsjettet ble vedtatt ihht forslag.

8. Valg

Valgkomiteens innstilling på styret ble vedtatt med akklamasjon. I forhold til den distribuerte innstillingen var det en endring. Som ny sekretær var Kaarina Ritson innstilt av valgkomiteen. Styret fikk følgende sammensetning:

Leder	Martin Killi	1 år (ny)
Nestleder	Else-Jannike Johansen	2 år (ny)
Sekretær	Kaarina Ritson	1 år (ny)
Kasserer	Iver Berg-Olsen	2 år (ny)
Styremedlem	Kjersti-Ann Hagelund	2 år
Styremedlem	Arne U Sandvig	ikke på valg
Varamedlem	Triin Gaus	1 år

Valgkomite:

Ivar Otto Iversen - Tiiu Vilu -Isak Foss

Revisor Svein Hagelund

Etter årsmøtet fikk de fremmøtte møte representant fra Estlands ambassade i Oslo, som informerte om aktuelle saker av felles interesse for Norge og Estland. Ann-Eli Winsnes Slettahegg ble kåret til "årets Estlandsvenn" og fikk overrakt pris og blomster.

Svein Hagelund, referent

Styret i Norsk-estisk forening

Leder Martin Killi,
Gamleveien 27 a, Ski.
Tlf. 64 87 01 13.

Tidligere rådmann i Ski kommune. Pensjonist med deltidsstilling som rådgiver i Olav Thon-gruppens utbyggingsprosjekter. Har siden 1990 vært engasjert i arbeidet med å styrke samarbeidet mellom Estland og Norge. Spesielt med gjensidig kontakt mellom de politiske og administrative myndigheter. Var nøkkelperson ved opprettelse av vennskapsavtale mellom Viimsi kommune i Estland og Ski kommune.

Nestleder Else-Jannike Johansen,
Vækerø terrasse 10 b, 0282 Oslo.
Tlf. 22 50 63 86

Har siden 1997 redigert og vært med på utgivelsen av Estlands-nytt. Har estisk far og norsk mor. Jobber i brannsikringsfirmaet Firesafe AS.

Kasserer Iver Berg-Olsen,
Søndre Holter, 1440 Drøbak.
Tlf. 64 93 53 05.

I vennskapssamarbeidet mellom Türi i Estland og Frogn kommune har han vært initiativtaker og pådriver til mange vellykkete aktiviteter. Var sentral i Follo-prosjektet samarbeidsopplegg for de 7 Follo kommunene, Frambu Helsecenter og Utenriksdepartementet når det gjelder opplæring av helsepersonell i Tallinn-området som arbeider med funksjonshemmede.

Sekretær Kaarina Ritson,
23 A 312 Fjellbirkeland studentby, 0864 Oslo.
Tlf. 22 18 72 18.

Kom til Norge i 1991 for å gå på folkehøgskole. Etter det dro hun hjem igjen og studerte ved Eesti Humanitaarinstituut (engelsk) og jobbet to år som journalist i avisen "Ohtuleht". Jobbet også som tolk og engelsklærer i en estisk-norsk bedrift i Tallinn (TARK AS). Fra 1996 student ved Universitetet i Oslo hvor hun nå tar hovedfag i statsvitenskap. Har oversatt "Høyere enn himmelen" av Klaus Hagerup og "Putti Plutti Pott" av Per Asplin. (den siste har gått som juleforestilling i Eesti Draamateater i flere sesonger).

Styremedlem Arne U. Sandvig,
Enger, 1860 Trøgstad.
Tlf. 69 82 66 13.

Har siden 1990 stått for uttallige hjelpesendinger til Estland, spesielt i samarbeid med

kirke og menigheter i Indre Østfold. I 1994 startet han oppbyggingen av misjons-trykkeri i Tapa.

Styremedlem Kjersti Ann Hagelund,
Kåresvei 5, 1185 Oslo.
Tlf. 22 74 53 29.

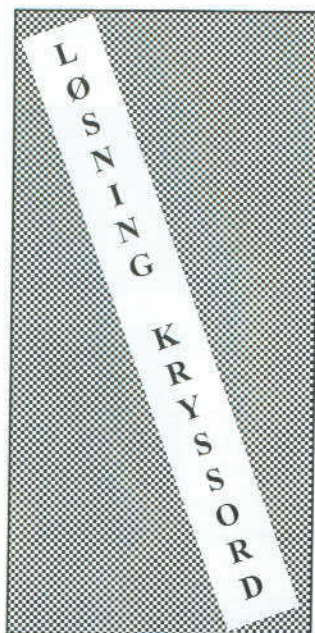
Kom i 1993 fra Tallinn. Norsk far og estisk mor. Studert kjemi ved universitetet i Tartu. Tatt hovedfag ved universitetet i Oslo. Jobber i farmasøytisk industri med kliniske studier. Har en sønn på 8 år.

Varamedlem Triin Gaus,
Olaf Schousvei 25, 0572 Oslo.
Tlf. 22 71 55 56.

Jeg er 25, bodd i Norge i 4 år. Tatt hovedfag i Nordisk og jobber siden 1998 i If Skadeforsikring (tidligere Storebrand) som fagkonsulent i utlandsskadeavdelingen. For tiden opptatt i prosjektvirksomhet og lederutdanning. Gift, ingen barn, mannen studerer. Reiser begge veldig mye.

Fra årsmøtet 9. mars 2000. Fra venstre foran: Else-Jannike Johansen, Martin Killi. Bak: Kaarina Ritson, Arne U. Sandvig, Iver Berg-Olsen. (Foto Turid Farbregd)

STATS- MINI- STER	M	UNDER- LIG	DET HELE STEG	A	BYRDE FLIRE	L	E	GDRI- GENT FØDE	PAPPE- DYR	SPISER	E
PUSSE- STREK	M	A	R	T	L	A	A	R	M	A	T
	R	A	R	T	GJEN- GI- SAMT	S	I	T	E	R	E
	S	T	R	I	MAVN- NAVN NORSK MÅLER	O	S	K	A	R	
ESTISK ØY	S	BITTER HET BRUTAL	N	A	G	STAT- RÅD- TRE	L	U	I	K	VEH- MELIG
	K	I	H	N	U	LETT TØY	G	A	S	NE	
NABER I ALFA- BETET	I	J	KAFFE- KJØLE UTEN FLER	L	A	R	S	TING- INNSJ	S	A	K
STATS- SJEF DIKTER	M	E	R	I	KLOK- KE	A	P	E	S	K	
	M	A	R	I	E	U	N	D	E	R	
NYHETS- BYRA	N	T	B	D	E	L	R	KON- KUR- RENT	R	I	V
FUGLE- MUNN- TELE	N	E	B	B	ESTISK DIKTER	L	E	P	I	K	TALL
	I	TREKK- DYR LITE	R	E	I	N	HODE- TOPPEN	I	S	S	E
	S	M	Å	T	T	MELKE- BE- DRIFT	M	E	I	E	R

TRYKKSAKER FRA ESTLAND ET RIMELIGERE ALTERNATIV

V&S
TRÜKITÖÖD

As V. Valme, A. U. Sandvig & Ko

Arne U. Sandvig
tegevdirektor

Metalli 11
EE0006 Tallinn
EESTI
Tel/fax +372 654 15 66
EMT + 372 505 77 53 Arne
EMT + 372 502 93 27 Valdeko

Enger
1860 Trøgstad
NORRA
Tlf +47 69 82 66 13
Fax +47 69 82 67 14
Mob. + 47 90 77 53 82

Annonse

Estlands-nytt

Oppslagstavla

Kohvikuõhtu

Kohvisõber? Koogimaias? Või hoopis õllejanus? Tahaks teiste eestlastega lobiseda?

Iga kuu esimesel kolmapäeval kell 19.00 on Eesti Seltsi kohvikuõhtu Frøken Smillas Skjenkeris.

Frøken Smillas Skjenkeri asub Akershusi kindluse juures (Rådhusgt. 30, Oslo).

Postkassa

Ønsker brevvenn !!!

Pensjonist i Tartu som studerer norsk og er interessert i norsk litteratur ønsker brevvenn i Norge.

Skriv til:

Aaren Pillesaar

Rüa 86-1 Tartu 50406 Estland

Ringene er sluttet

Estlands-nytt har mottatt melding om at Foreningen Norge-Baltikum har nedlagt sin virksomhet.

Det skjedde på årsmøtet 27. mars i år etter 8 års virksomhet. Foreningen ble stiftet 7. desember 1992 og het den gangen Tiltak Baltikum, men byttet senere navn. Det avtroppende styret anbefaler sine medlemmer å melde seg inn i de andre foreningene som engasjerer seg i de baltiske landene.

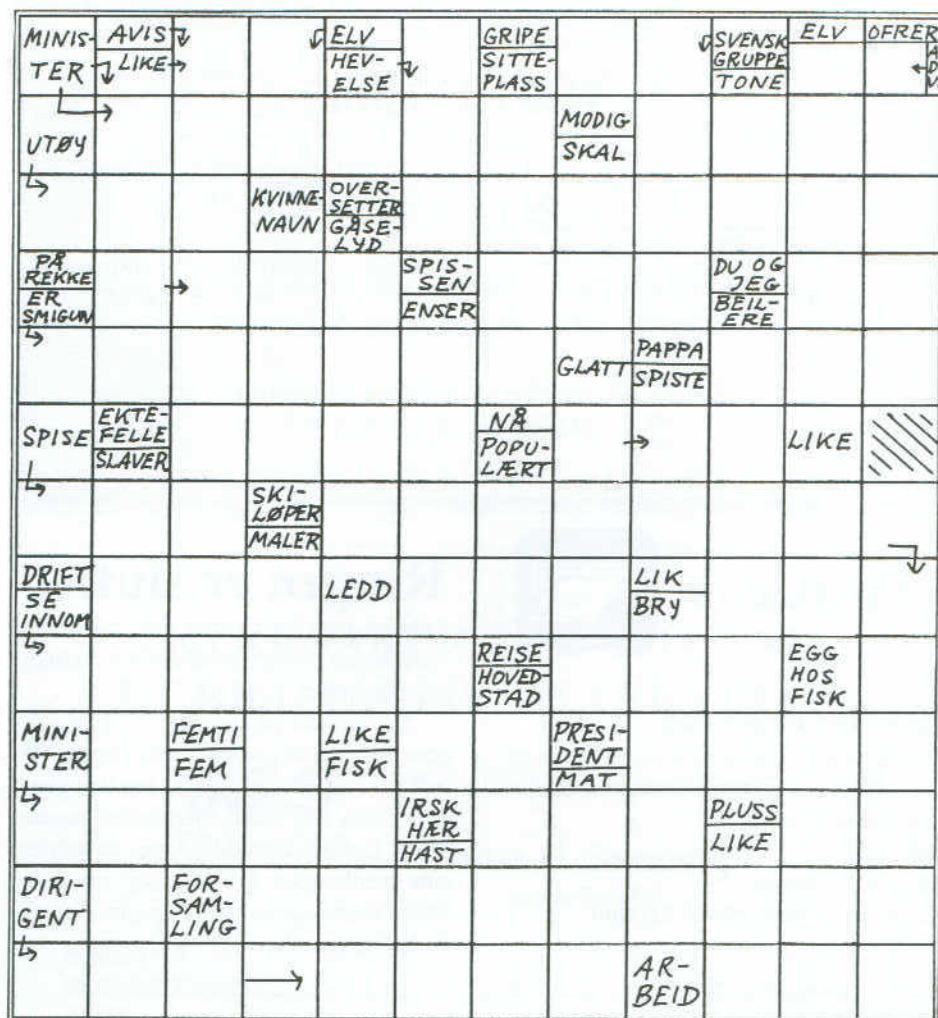
Mobiltelefoner på hoggestabben

Fengselssjefen i Tallinn knuste 6. april 16 mobiltelefoner med kraftige sleggeslag. Utstyret var kverrsatt blant fangane som ulovleg gods. Pressa vart

innkalla som vitne for å hindra fleire rykte av typen: Vaktarane tek frå fangane og stikk i si eiga lomme. (Postimees, TF)

Estlands-nytt

kryssord

Her kommer ny kryssord fra Laurits Killingbergtrø som estlandsvenner kan bryne seg på. Løsningen bringer vi i neste nummer

Adresser og telefonnummer

Når ein ringjer til Estland frå Noreg, skal ein først tasta 00-372. Så legg ein til innanlandsk estisk retningsnummer (2 eller 6 for Tallinn, 7 for Tartu osv.). Til slutt abonnentnummer. Tallinn kan vera litt forvirrende på grunn av overgangen til digitalnummer og samtidig frå seks-til sju-sifra nummer. Dessutan nemner folk same typen nummer på ulike måtar, f.eks.: 123-456 eller 2-123-456.

Pass på når du kjem til Estland å kjøpa eit kort til telefonautomaten – om du har tenkt å ta telefonisk kontakt. Du får slike kort i alle kioskar og i ulike prisklassar frå EEK 30 og oppover.

Når ein ringjer frå Estland til Noreg, skal ein først tasta 8, deretter 00-47 og det norske abonnentnummeret på åtte siffer.

Når ein ringjer rikstelefon innanfor Estland, skal ein likeins først tasta 8 og deretter innanlandsk retningsnummer, Tallinn 2(2) eller 2(6), Tartu 27, Pärnu 244, Viljandi 243, Saaremaa 245, Haapsalu 247 osv.

I norske adresser er rekkjefølgja personnamn, gate, by, land. Sovjetisk (og tysk) vis var land, by, gate, person. Mange estlarar blandar desse måtane, men det er den nordiske måten som vinn fram i Estland etter kvart. Merk at det hausten 1998 vart innført nye, femsifra postnummer.

Estlands-nytt tek ikkje ansvar for eventuelle feil i lista. Redaksjonen ber lesarane hjelpa til med ajourføring og komplettering og vil vurdere kva tid eller kor ofte lista skal koma på trykk.

Adresser i Estland:

Kgl. Norsk Ambassade (Norra saatkond), Harju 6, 10130 Tallinn, tlf. +372 6-271 000, faks +372 6-271 001, e-post: noram@uninet.ee. Ambassadør Kai Olaf Lie.

Nordisk ministerråds informasjonskontor (Põhjamaade ministrite nõukogu infobüroo), Pikk 11, EE 10123 Tallinn, tlf. 6-406 626, faks 6-406 622, epost:info@nmr.ee.

Nordisk ministerråds informasjonskontor (Põhjamaade ministrite nõukogu infobüroo), Raekoja plats 8, EE 51004 Tartu, tlf. 7-433 944, e-post: madis@nmr.ee.

Eesti instituut, Suur-Karja 14, Postkast 3469, EE 10140 Tallinn, tlf. 6-314 355, faks 6-314 356, e-post: einst@einst.ee.

Eesti-Norra Selts (Estisk-norsk foreining), leiar Eha Vain. Adresse, telefonnummer, faks og e-post som for Nordisk ministerråds informasjonskontor i Tallinn.

Tartu norra selts (Norsklaget i Tartu), lagsleiar Gennadi Jagomägi, Pikk 76 - 16, EE 50603 Tartu, tlf. priv. 407 002.

Retur av bladet til
Iver Berg-Olsen
Søndre Holter
1440 Drøbak

Løssalgpris kr.15,-

Adresser i Noreg:

Estlands ambassade, Oscarsgate 26 B,
0244 Oslo, tlf. 22 59 98 02.
Ambassadør Peep Jahilo.

Eesti Selts Norras (Det estiske selskap i
Norge). Leiar og adresse: Orvika
Rosnes, tlf. 22 38 11 26, e-post:
eesti.selts@oslo.online.no
<http://www.wolfarsen.com/eesti-selts/>

Estlandsforeningen i Rogaland. Postboks
581, 4001 Stavanger. Leiar: Torild Åne-
stad tlf. 51 56 87 64, faks 51 53 00 79.

Estlandsforeningen Midt-Norge. Leiar og
adresse: Ann-Elin Winsnes Slettahjell,
Presteboligen, 7074 Spongdal,
tlf. 72 83 55 94.

Foreningen Norden. Harbitzalléen 24,
0275 Oslo, tlf. 22 51 67 60,
faks 22 51 67 61.

NORSK-ESTISK FORENING

(Norra-estli ühing)

Henvendelser om foreningssaker til
leder Martin Killi, Gamleveien 27 a,
1406 Ski, tlf. 64 87 01 13.

Henvendelser om medlemsskap til
Iver Berg-Olsen, Søndre Holter
1440 Drøbak, tlf. 64 93 53 05.

Henvendelser om Estlands-nytt til Else-
Jannike Johansen, Vækerø terr.10 b,
0282 Oslo, tlf. 22 50 63 86.

Annonseansvarlig Arne U. Sandvig,
Enger, 1860 Trøgstad, tlf. 69 82 66 13.

NEFs postgirokonto
0814 228 1830

MEDLEMSSKAP I NORSK-ESTISK FORENING

JA - JEG VIL BLI MEDLEM - SEND MEG INNMELDINGSGIRO
SENDES TIL:

NORSK-ESTISK FORENING
C/O IVER BERG-OLSEN, SØNDRE HOLTER, 1440 DRØBAK

NAVN:

ADRESSE:

POSTNR./STED:

NY ADRESSE VED ADRESSEFORANDRING:

☐ Hovedmedlem kr. 200,- ☐ Student/pensjonist kr.100,- ☐ Bedriftsmedlemsskap kr. 300,-

Kryss av for type medlemsskap